

PRIČAMA KROZ INDIJU 2

PRIČAMA KROZ INDIJU 2

Pričama kroz Indiju 2

Prijevodi:

Valentina Beljak

Sara Dragoljević

Doroteja Habazin

Lidija Milković

Mia Stubičar

Petra Šerbetar

Marija Šimag

Anja Šintić

Ana Vragolović

Urednik:

Anja Šintić

Grafički dizajn:

Hana Reberski

Ilustracije:

Hana Reberski

Korektura:

Višnja Grabovac

Katarina Katavić

Krešimir Krnic

Lektura:

Željka Jeličanin

Petra Tafra

Tisak:

Banian ITC

IV. Ravnice 25, 10 000 Zagreb

Naklada: 200 primjeraka

ISBN: 987-953-59454-1-3

Zagreb, 2018.

Odsjek za
indologiju i
dalekoistočne
studije

STUDENT
SKI ZBOR
SVEUČILIŠTA
UZAGREBU

PRIČAMA KROZ INDIJU 2

Uredila:
Anja Šintić

Klub studenata indologije Taranginī
Zagreb, 2017

SADRŽAJ :

PREDGOVOR	6
Mannu Bandhari: SAMA	9
Prijevod: Anja Šintić	
Markandeya : LABUD ODLAZI SAM	21
Prijevod: Lidija Milković	
Mridula Garg : NESIGURNI	41
Prijevod: Valentina Beljak	
Mridula Garg : VIDIM JASNO	57
Prijevod: Petra Šerbetar	
Premčand : IGRAČI ŠAHA	65
Prijevod: Mia Stubičar	
Premčand : TEST	81
Prijevod: Marija Šimag	
Renu : PANCLIGHT	87
Prijevod: Ana Vragolović	
Bhagavati Čaran Varma : KHILAVANOV PAKAO	95
Prijevod: Anja Šintić	
Upendranath Ganguly : KRIOMICE	101
Prijevod: Doroteja Habazin i Sara Dragoljević	
Pablo Neruda : इस रात को सब से दर्दीली आयते लिख सकता हूँ	125
Prijevod: Valentina Beljak	

PREDGOVOR

Pričama kroz Indiju 2 druga je zbirka prijevoda kratkih priča s hindskoga na hrvatski. Drugi je to već pokušaj da se hindska književnost približi široj čitateljskoj publici. Prva zbirka pobudila je veliko zanimanje, ne samo kod indologa mlađih i starijih generacija, već i drugih studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, ali i šire, bila je samo poticaj da nastavimo s radom, pa osim ove druge zbirke koju držite u rukama, u pripremi je već i treća.

Donoseći teme koje su ponekad teške i tmurne, a ponekad vesele s mnogo šarenila, dašak te daleke kulture osjeti se i skoro šest i pol tisuća kilometara daleko od Indije, upravo ovdje kod nas.

Iako je hindski jezik gramatički jednostavan, zbog sintaktičke strukture, ali i bogatstva hindskoga jezika, prevoditeljima posao nije bio nimalo lak i zbog toga zaslužuju dubok naklon i svaku pohvalu, a to su Valentina Beljak koja već drugi put prevodi, ne samo s hindskoga na hrvatski, već i s hrvatskog na hindski, pa tako u ovoj zbirci možemo uživati čitajući Pabla Nerudu na hindskom; Sara Dragoljević, Doroteja Habazin, koje kao prevoditeljice zajedno sudjeluju na ovom projektu također već drugu zbirku za redom; Lidija Milković koja je svoj prijevod pripremala u dalekoj i hladnoj Rusiji, Mia Stubičar, i *Anja Šintić* koje također već

drugi put prevode za zbirku, te neka nova imena koja u izradi ove zbirke sudjeluju prvi puta, a to su Petra Šerbetar, Marija Šimag i Ana Vragolović.

Lekturu su za ovu zbirku radile Željka Jeličanin i Petra Tafra dok je grafičku obradu i ilustracije radila studentica Akademije likovnih umjetnosti Hana Reberski.

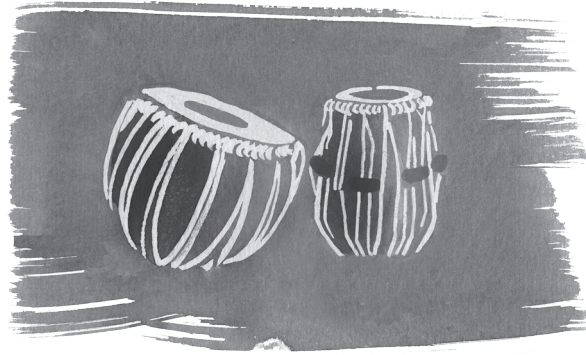
Za dosljednost originalnih hindskih priča i prijevoda na hrvatski, potičući razvoj vlastitog i prepoznatljivog prevoditeljskog stila kod studentica koje su prevodile, želim zahvaliti profesorima Odsjeka za indologiju i dalekoistočne studije, Višnji Grabovac, Katarini Katavići Krešimiru Krnicu.

Također, želim zahvaliti Veleposlanstvu Republike Indije, Odsjeku za indologiju za svu podršku koja nam je pružena u realizaciji ovog projekta, kao i Filozofskom fakultetu i Studentskom Zboru Sveučilišta u Zagrebu na financijskoj potpori.

U nadi da će vam i ova zbirka donijeti jednaku radost kao i prethodna, *dhanyavad i namaste!*

Anja Šintić

Mannu Bhandari

SAMA

Prijevod: Anja Šintić

Soma Bua je stara.

Soma Bua je napuštena.

Soma Bua je sama.

Kada je smrt odnijela Soma Buinog mladog sina, i njena je mladost otišla. Njen je suprug toliko bio pogođen smrću sina jedinca da je ostavio svoju ženu i otišao živjeti kao hodočasnik, a nije imala više nikoga od obitelji tko bi mogao

otjerati njenu samoću. U posljednjih dvadeset godina ništa nije prekinulo monotoniju njenog života, ništa se nije promijenilo. Svake bi se njezin muž vratio i ostao kod kuće mjesec dana. ali ga ona nikad nije željno iščekivala ili mu poželjela dobrodošlicu. Čak je i bivala tužnija kada je on bio kod kuće jer je njegova prisutnost bez imalo ljubavi prekidala slobodan tijek njenog svakodnevnog postojanja. Njezini izlasci, dolasci, posjete... sve bi prestalo i Sanjasi Maharadž nije se mogao natjerati da kaže nekoliko brižnih riječi Soma Bui koje su mogle dostajati kao potpora za onih jedanaest mjeseci njegove odsutnosti, stoga se Soma Bua morala oslanjati na potporu susjeda.

Kad god bi se negdje u selu odvijao obred imenovanja djeteta, obred inicijacije, vjenčanje ili sprovod, Soma Bua ondje bi se pojavila i radila bi do iznemoglosti, baš kao da je radila u svojoj, a ne u tuđoj kući.

Ovih je dana Soma Buin suprug kod kuće i upravo su se nešto posvadili. Bua je sjedila na suncu u dvorištu i utrljavala ulje u ruke, nešto mumljajući ispod glasa. U tom jednom mjesecu kada je njen suprug kod kuće, njeni se udovi moraju umiriti, ali zato jezik postane najaktivniji i najživlji. Baš se u tom trenutku s gornjeg kata spustila Radha Babhi noseći u rukama podrapani *sari* i nekoliko ¹*papada*.

„Bua, što se dogodilo? Zašto si uzrujana? Zar ti je Sanjasi Maharadž opet nešto rekao?“

„Joj... On ne voli da idem igdje. Jučer je bio obred brijanja glave Kišoralovog sina, onog koji živi na trgu, i svi iz

¹Indijsko jelo, jedna vrsta okruglog kruščića.

sela bili su pozvani. Znala sam da je poziv svima iz sela bio upućen kao iskaz bogatstva, ali te mlade snahe ne bi bile sposobne odraditi sav taj posao kako treba. I bila sam u pravu,“ kazala je Bua uzevši *papade* iz Radhine ruke i počevši ih sušiti. „Sav je posao bio u kaosu. U toj kući nema ni jedne starije žene koja bi rukovodila poslom i objasnila ovim mladim ženama, koje nikada nisu pripremale nešto takvo, kako se to radi. Pjevačice su pjevale svadbene pjesme na obredu brijanja glave! Umrla sam od smijeha.“ I ovo je sjećanje odagnalo njenu dosadašnju tugu i ljutnju pa je nastavila u svom stilu. „Čudne su se stvari događale u toj kuhinji. ²*Samose* su bile napola sirove i bilo ih je dovoljno da se sve goste nahrani barem dva puta, a ³*gulab jamuna* bilo je toliko malo da bi se jedva pola gostiju moglo njima poslužiti. Odmah sam zatražila još brašna i napravila još *gulab jamuna*. Te dvije snahe i Kišorilal, jadni, bili su toliko zahvalni, što da kažem! Cijelo su vrijeme ponavljali: Majko, da nije bilo tebe, pa bili bismo glavno ruglo danas. Majko, spasila si našu čast. Odgovorila sam im: ako si mi znanci međusobno ne pomažemo, sigurno neće doći neki stranac i pomoći. Ovih sam dana sam zauzeta ovdje kod kuće, pripremajući njemu jela, inače bih već otišla tamo rano ujutro.“

„Zašto se onda Sanjasi Maharadž uzrujao, Bua? Zar ti prigovara ako izlaziš?“

„Zapravo, on ne voli da ja igdje odlazim i da jučer pozivnica nije stigla iz Kišorilalove kuće... Zaista, zar bi netko

² Indijsko jelo; obično krumpir i grašak sa začinima omotani u tijesto i prženi u ulju.

³ Indijski desert.

trebao očekivati pozivnicu od vlastite obitelji? Oni mene smatraju majkom – zašto bi mi inače povjerali cijelu kuhinju i smočnicu? Ali tko će njemu to objasniti? Govori mi: Ti ideš uokolo gnjaveći druge ljude i miješaš se u njihov posao. I odjednom su se onaj ljuti glas i gorke riječi, koje su malo prije bile zaboravljene, ponovno vratile. Čim ih se prisjetila, potekle su joj suze.

„Jao, Bua, zašto plačeš? Ta se prigovaranja događaju, pa što onda. Sanjasi Maharadž ionako dolazi samo na mjesec dana. Pretrpi ta prigovaranja, što drugo možeš?“

„Trpim ja prigovaranja, ali ne mogu si pomoći da se ne osjećam loše što nikad ne govori lijepo sa mnom, čak ni u ovom jednom mjesecu. Njemu se ne sviđa da ja ikamo idem. Reci mi, Radha, što o tome misliš. Jedanaest je mjeseci u Harid-waru, pa nema nikakve veze s obitelji. Ali ja moram održavati neke veze. Kako ću se snaći ako prekinem sve veze sa svima? Kažem mu, naposljetku, vjenčani smo, pa bi me i mogao ove zadnje dane života držati uz sebe, a on se ne može natjerati na to. On će pokupiti svu slavu dok ja ovdje sama ležim, plačući za njim. A povrh svega, on ne može podnijeti da ja izlazim iz kuće.“ Rekavši ovo, Bua je briznula u plač. „Nemoj plakati, Bua“ ,rekla je Radha utješno. „Naljutio se samo zato što si pošla bez pozivnice.“

„U cijelom tom kaosu ti jadni ljudi zaboravili su mi poslati pozivnicu. Pa što sam onda trebala, ostati sjediti? I uostalom,

pa tko očekuje pozivnicu od obitelji? Ja znam što bliskost znači. Ako netko ne pokaže privrženost, ja neću ići sve da mi pošalju i deset pozivnica, ali ako je pokažu, odmah ću poći i bez nje. Da je moj Harkhu živ i ima nekog posla u kući, zar bih sjedila ovdje i čekala pozivnicu da mu dođem pomoći? Za mene, Kišorilal je poput Harkhua! Harkhua nema, stoga se moram tješiti s drugim ljudima.“ I ponovno je počela jecati.

Sakupljajući osušene *papade*, Radha je nježno rekla: „Hajde sada, Bua, i ti svašta pričaš. Prestani sada plakati. Pripremit ću papade i donijeti ti malo, a ti ih moraš probati i reći mi kakve su.“ Skupila je svoj *sari* i pošla gore.

Nakon otprilike tjedan dana, vrlo veselo, Bua je došla do Sanjasija i rekla: „Jesi li čuo, neka od djevojaka iz obitelji tvoje nevjeste udaje se za nekoga u obitelji Bhagirati. Cijela obitelj dolazi na vjenčanje. Nakon šogorove smrti nismo imali baš nikakvog kontakta s njima, ali mi smo rodbina svejedno. Sigurno će pozvati i tebe. Kako bi mogli izostaviti rodbinu?“ I Bua se nasmijala sa zadovoljstvom iako se osjećala povrijeđeno zbog Sanjasijeve indiferentnosti. Sljedećih je dana Bua išla uokolo, skupljajući najnovije vijesti o napretku organizacije događaja. Jednog je dana čula da je rodbina stigla u selo. Pripreme su bile u punom mahu. Cijelo će selo biti pozvano – bit će to velik događaj. Obje su obitelji bile vrlo bogate.

„Tko zna hoće li naša obitelj biti pozvana ili ne? Šogor je umro prije dvadeset i pet godina i nakon toga nismo bili u kontaktu. A kako bismo i bili? To je muški posao. A iako imam

supruga, ja kao da sam udovica.“ I duboko je uzdahnula.

„Ma hajde, Bua, pa kako bi mogla biti nepozvana? Pa ti si blizak rod. Rodbinske veze ne pucaju samo zato što se ne održava kontakt,“ rekla je najstarija snaha dok je pripremila leću.

„Tvoje je ime ondje, Bua.“ Rekla je snaha udovica te kuće.

„Ja sam vidjela cijeli popis.“ Bua, koja je sjedila na podu, znatiželjno se primakla naprijed.

„Vidjela si imena svojim očima? Dobro, ime bi trebalo biti ondje. Ali pitam se bi li ti moderni ljudi pozvali stare rođake ili ne.“ Ne čekajući odgovor, Bua je ustala i otišla.

Čim je stigla kući, odmah je pošla na gornji kat do Radhi-ne sobe. „Slušaj, Radha, ti zasigurno znaš što se poklanja mladoj po najnovijoj modi? To je rodbinska stvar i to bogate rodbine. Neće biti dobro ako se pojavim praznih ruku. Ja sam vrlo staromodna. Ti mi reci što da darujem?. Sada više nema vremena da dadem nešto izraditi. Ostala su još samo dva dana pa ti kupi nešto već izrađeno.“

„Što bi voljela pokloniti, majko? Nakit ili odjeću? Možda kutiju za nakit? Ili pak nešto izrađeno od srebra?“

„Ja ne razumijem te stvari, dijete moje. Dat ću ti sav novac koji imam, a ti kupi što god misliš da je prikladno. Samo nemoj da budem predmet ismijavanja. U redu, samo da prvo vidim koliko novaca imam.“

Pošla je dolje drhtavih nogu. Pomakla je na stranu dva ili tri kupa odjeće, uzela malu kutiju i otključala je. Nakon malo potrage iz te male kutije izvukla je jednu još manju. Uspjela ju je otvoriti s velikim trudom, a u njoj je bilo sedam rupija, nešto sitniša i jedan prsten. Bua je mislila kako će u kutijici ipak biti nešto više novaca, ali kada je otkrila da ima samo sedam rupija, zamislila se. U kućama tih bogatih ljudi više novaca potroši se samo na ⁴*bindi*. Pogled joj je pao na prsten. Taj je prsten bio zadnja stvar koja joj je ostala od pokojnog sina. Čak i u vrijeme velikih novčanih problema nije mogla prijeći preko osjećaja koji su je vezali uz taj prsten. Danas je također, kad ga je podigla, njeno srce snažno lupalo, ali ipak je uzela pet rupija i taj prsten pa ih zamotala u rub svog sarija. Zatvorila je kutiju i poslala natrag gore, ali ovaj put njen je entuzijazam splasnuo, a ni noge više nisu bile tako lagane.

Vraćajući se do Radhe, rekla je: „Snaho, tamo baš i nema nešto novaca. Kako bi ga i bilo? Nemam nikoga tko bi zarađivao za mene. Sve što imam jest od rente sobe koju iznajmljujem i s time si jedva priuštim dva obroka dnevno.“ I počne plakati. „Što učiniti, Bua?“ kazala je Radha. „Ovih dana i ja živim dan za danom, inače bih već nešto učinila u vezi s tim. Ali zašto se toliko brineš u vezi s darom? Ovih se dana na tradiciju darivanja više i ne obraća neka velika pozornost.“

„Ne, ne, Radha. Oni su ipak rodbina. Iako je prošlo dvadeset i pet godina, nisu nas zaboravili. Kako bih mogla otići praznih ruku? Onda je bolje da uopće ne idem.“

⁴ Crvena točka koju Indijke crtaju ili lijepe na čelo između obrva.

„Onda nemoj ići. Hajde, praznici su, u toj silnoj gužvi tko će primijetiti tko je došao a tko nije.“ Radha je našla jednostavno rješenje za cijeli problem.

„Osjećat će se veoma loše. Cijeli će grad biti ondje. Ako ja, koja sam rodbina, ne pođem, mislit će da smo raskinuli rodbinsku vezu samo zato što je šogor umro. Ne, ne, evo, prodaj ovaj prsten.“ Otpetljavši rub sarija, izvadila je stari prsten. Dajući ga Radhi, molećivim je glasom rekla: „Ti pođi na tržnicu, Radha. Molim te, prodaj ovo i kupi što god misliš da će odgovarati. Samo neka je vrijedno.“

Kada je Bua čula glas prodavača staklenih narukvica u njihovoj ulici, pogled joj je zapeo za ružne, prljavštinom umrljane narukvice na njenim zapešćima. Sutra će morati poći u kuću rodbine. Iako ne posjeduje nakit, barem bi mogla nositi lijepe staklene narukvice. Ali je neugoda zadrži na mjestu. Što ako je netko vidi? U idućem je trenutku, pobijedivši osjećaj nelagode, pošla prema stražnjim vratima i kupila rupiju vrijedne crvene i zelene narukvice, ali je ipak cijeli dan sakrivala zapešća sarijem.

Uvečer je Radha dala Bui kutijicu za ⁵ *sindur*, *sari* i bluzu za *sari*. Bua je bila vrlo zadovoljna i mislila je kako će se stare žene u obitelji sjetiti davnih dana i pohvaliti Buinu darežljivu prirodu. Čak je počela i zaboravljati tugu zbog prodaje prstena. Navečer je za 1 ān kupila žutu boju za tkaninu kod obližnjeg trgovca i obojila je svoj ⁶ *sari*. Ne bi valja-

⁵ Sindur, prah koji indijske žene nanose na razdjeljak nakon vjenčanja.

⁶ U Indiji se bijela boja smatra bojom tuge. Uglavnom se nosi na sprovodima. Udovice je nose svakodnevno.

lo ići na vjenčanje u bijelom *sariju*. Kada je legla spavati, njezine su misli žurile sutrašnjem danu.

Idućeg je jutra završila kuhanje u devet sati. Njezin obojen *sari* nije izgledao zadovoljavajuće. Još je jednom otišla do Radhe. „Radha, kako to da, kad ti nosiš obojene *sarije*, oni izgledaju vrlo lijepo i sjaje se, a ovaj se uopće ne sjaji?“

„Nisi ga uštirkala, majko. Zato ga uštirkaj sada – bit će to dobro. Što su ti rekli, u koje vrijeme da dođeš?“

„Ma znaš ti te moderne ljude – pozivnica uvijek dođe u jedanaest sati. Povoljan je sat tek u pet popodne. Stoga, pozivnica može doći u bilo kojem trenutku dana.“

Radha Babhi u sebi se nasmiješila.

Bua je uštirkala *sari* i ostavila ga vani da se suši, a potom je izvadila novi limeni tanjur i malu salvetu štrikanu u danima njene mladosti. Na limeni je tanjur složila *sari*, kutijicu za *sindur*, kokos i nekoliko slatkiša. Složivši to, otišla je pokazati Radhi. Sanjasji Maharadž ova dva dana budno je pratio pripreme, upozorio oko dvadeset i pet puta da ako nitko ne dođe, ne bi valjalo poći, ali Bua mu je svaki put odgovorila s velikim pouzdanjem: „Misliš da sam ja luda žena koja bi negdje išla, a da nije pozvana? Kći naših susjeda svojim je očima vidjela naše ime na listi uzvanika. A i zašto nas ne bi pozvali? Zar misliš da bi pozvali sve i svakoga u ovom gradu, a svoju rodbinu ne?“

Oko tri poslijepodne Radha je vidjela Buu kako nemirno lunja terasom pa ju je pozvala: „Još si ovdje, Bua?“

Bua je odmah odgovorila: „Koliko je sati, Radha? Što si kazala – tri? Zimi dan prođe prije nego što zapaziš. Tek su tri sata, a sunce se već sakrilo za rub krova kao da je večer.“ Tada, kao da se odjednom sjetila da nema odgovora na Radhino pitanje, rekla je ponešto tužnim glasom: „Povoljan je sat u pet. Ako budem išla, ići ću u četiri. A sada je tek tri.“ Trudila se da joj se u glasu osjeti ravnodušnost. Bua je stajala na krovu, a oči su joj pomno pregledavale ulicu iza kuće, dok se na sušilu za veš iza kuće još uvijek sušio uštirkani *sari*. Svako bi malo kapljice štirka zasjale kada bi ih obasjala koja zraka sunca, kao što se Buino lice obasjalo svaki puta kada bi vidjela da je netko ušao u ulicu.

Kada je Radha provirila kroz vrata, u sumrak u sedam sati, vidjela je sjenovitu figuru pritisnutu uza zid, licem okrenutim prema ulici. Srce joj je bilo preplavljeno i bez pitanja, samo je rekla: „Bua! Što radiš ovdje na hladnoći? Zar neće biti večere danas – već je prošlo sedam sati?“

Kao da ju je odjednom nešto prenulo iz sna, Bua je rekla: „Što si rekla, sedam?“ A onda je nastavila kao da raspravlja sama sa sobom: „Ali kako može biti sedam? Povoljan je sat u pet.“ I onda, odjednom razumjevši cijelu situaciju, trudeći se da joj glas zvuči smireno, rekla je: „Ajme, evo sad ću pripremiti

večeru. Ionako je samo za dvoje. Koliko može trajati da se pripremi i pojede?”

Skinula je suhi *sari* sa sušila.

Spustila se dolje, složila sari, nježno skinula nove staklene narukvice sa svojih zapešća i skupa sa stvarima koje je složila na limeni tanjur, s velikom ih pažnjom spremila u kutiju iz koje je ranije izvadila prsten.

I tada je, slomljena srca, zapalila vatru za večeru.

Markandeya

LABUD ODLAZI SAM¹

Prijevod: Lidija Milković

Do tog mjesta svu su bili okupljeni, a sad ni dvoje više nisu skupa. Njih deset u deset različitih polja češkajući si listove uzdišu.

„Vijek sam potrošio objašnjavajući mu, a tikvan ništa nije skopčao. Ako uhvatim šuru, svezat ću ga i naučiti pameti.“

¹Labu (sanskrit/hindi *haṃsa / hāsa*) jest u indijskoj hinduističkoj mitologiji simbol duše, osobito oslobođene duše koja nesputana okovima materijalnog tijela postiže konačno oslobođenje – mokšu. Stoga i naslov priče i stih koji se u njoj ponavlja (*labud odlazi sam...*) treba razumjeti u tom prenesenom značenju: *oslobođena duša odlazi nesputana ičime tjelesnim*. Stoga i dvoznačnost imena glavnog junaka.

Baba se podrugljivo nasmijao, brišući svoja krvava koljena.

Petljajući se kroz obližnje polje, prišao im je Magnu Sinh valjajući se od smijeha.

„Nisi uhvatio šuru? Ajme meni... Brate, još nisu svi došli?“
Pa poskoči i potrči par koraka, ali zastane kad vidje da se Baba miče. Dva muškarca šutke su se ogledavala.

Tamnu ljetnu noć remetio je tek blagi romon kiše.

„Što ćemo sad? Izgubili smo se. Nemamo pojma gdje smo!“

„Popni se na neki humak i razgledaj okolo. Meni je koljeno razbijeno.“

„Kako li je starac samo bacio nargilu i potrčao!“

„E, brate, bolje ništa ne pitaj“ Magnu se grohotom nasmijaše.

U taj mah začu se pjesma –

Labud odlazi sam, ovo tijelo nije vječno

Briši se, peri, kupaj, jedi,

Radi što god treba,

Ali ovo tijelo...

Cijela se skupina, uronjena u strah i gustu tamu, ponovno okupila u polju od desetak bigha. Ničije se lice nije ni nazaralo, ali su u sebi pucali od smijeha. On se pojavi uz zvuk gutanja sline i stade se glasno smijati.

„Pošlo je po zlu, braćo. Kako sam mogao znati da je žena? Mislio sam da se to netko od vas zaustavio.“

Magnu reče: „E, papčino, pravo si tele. Zar ne vidiš ni razliku između muškarca i žene?“

„Nije to brate, spotaknuo sam se i zagrabio je da ne padnem. Čim sam to shvatio, uplašio sam se. Tad me starac mlatnuo štapom. Dobro da sam se izvukao.“ Sagnuo se i protrljao nogu. Duž cijele noge imao je posjekotine od trnja.

„Stavi šuru u sredinu,“ izusti Baba.

Magnu počne – „Hajde, dodirnuo si ženu, a to šuri ipak nije suđeno.“

Zvali su ga Hamsa, a bio je crnomanjast i stamen muškarac. Poput graška sitne oči i krumpirast nos uvelike su ograničavali doseg njegove osobnosti. Dlake na prsima podsjećale su na travu na kakvoj njivi. *Dhoti*, do koljena i gruba dvoslojna krpa bili su mu odjeća. Imao je i jednu produženu *kurtu*, ali vadio ju je samo za posebne prilike ili za hladnih dana. Čim bi izašao noseći kurtu seoski bi ga dječaci stali slijediti kao zabavljača koji pokazuje medvjedov ples.

„Mladoženja, čiča Hamsa postao je mladoženja,“ i poput sićušnih štakora stadoše plaziti po njegovom tijelu. Jedan ga je vukao za pletenicu, a drugi mu gurnuo čitav prst u uho. Jedan mu je s komadom drveta stao dražiti nos, drugi je priljubio usta uz njegova velika prsa i zavriskao „Hamsa mama, Hamsa mama“. Uto se pojavi debeli štap koji je bio

prisonjen uz Hamsina ramena. On dva – tri puta povuče prstima prema njemu, prekine svoju pjesmu i reče: „Dosta sad!“

Dječaci povikaše: „Ne, čiča! Hajde još!“ Jedan se objesi za nogu, drugi za ruku. Potom se udubi i počne pjevati „Labud odlazi sam, ovo tijelo nije vječno-...“

Te noći, vrativši se u selo u ponoć, Hamsa ode ravno na Babinu verandu. Gorio je fenjer. Hamsa počne vaditi ogrozda zabodeno u listove. Trnje koje se zabilo u Hamsine noge nalikovalo je na ozeblinae.

Baba reče: „Ma nećeš sada usred noći mijesiti i kuhati, pojedi ovdje dva *rotija!*“ A kada je ugledao trnje ogrozda, kao da je prvi put zavirio u Hamsin unutarnji život. Toliki polje i vrt, takvi kuća i trijem, a bez žene se potuca uokolo kao kakav bezveznjak. Baba je ustao i počeo vaditi trnje iz Hamsinih listova.

On ima noćno sljepilo! Zato noću ne izlazi iz sela. Ali privuklo ga je hrvačko natjecanje u Majogaou. Baba je glavni među hrvačima, pa zašto ne bi otišao? Sunce je zašlo dok su još bili tamo, a kada su krenuli, već je svuda bila tama. Valjalo im je proći osam kilometara. Hamsa je hodao s grupom od deset ljudi. Nekoliko puta zapeo je za ljude nogom, oni su ga ispsovali i stavili na kraj. Hamsa im nije zamjerao psovke. Često on učini nešto zbog čega ga ispsuju. Kad to učine seoski starine, dođe mu to kao neki blagoslov.

Hodao je tako iza. Putem su naišli na neko selo i u zavojitim uličicama on je sve više zaostajao. Neki je starac sjedio

ispred kolibe i raspuhivao nargilu. Njegova mlada žena izašla je iz kuće obaviti neke poslove, no ugledavši dugi red od deset ljudi, maknula se u stranu. Potom je izašla pred Hamsu, slučajno se spotaknula o njegove noge i padajući u mraku završila u Hamsinom naručju. Žena je vrišnila. Starac je bacio nargilu i potrčao vitlajući štapom. Ali Hamsa se izvukao. Drugi udarac završio je na leđima mlade žene. Jedan amo, drugi tamo, i tako se čitava skupina rasula u noćnoj tmini. Svima su oči malo pomagale, ali Hamsa je trčao i padao po rupama i jarcima.

Baba je vadio trnje. Hamsa je uperio graškaste oči u svoje medvjede krzno. Rukom je osjećao trnje, ali ga očima nije mogao vidjeti. Događaji s puta neprestance su plesali pred njim. Tko zna što misli ona jadnica? I zagleda se prema Babi.

„Strašno sam pogriješio, brate. Zamisli, da nismo nekako pobjegli, što bi svijet kazao? A kad na to pomislim, još me više stid što si i ti bio tamo.“

„Ma daj, Hamsa, što pričaš...“

„Takvi ljudi žive s tobom ovdje. Svi u selu znaju sve o svima. Koliko li će samo biti smijeha.“

“Hamsa nikada ne bi ni o čemu razmišljao, ali sada se njegov mozak silno naprezao. Ako brat želi, onda...”

Utošogorica iziđe van poslužujući purijena pladnju. Hamsa se uskomešao i ustao. Više je dana nije vidio. Bi li ona izišla da nije noć? Pozdravio ju je i uzimao od nje pladanj, kadli se ona našali: „Mili, jesi li ti to po kazni za krađu pokupio trnje?“

„Bolje ništa ne govori, šogorice!“ Baba ga prekine dok je govorio – „Hamsa je skoro nagrabusio danas, ali se, Bogu hvala, spasio, inače bi dobro zapamtio. Jednu je ženu...”

„A sad šalu na stranu, oženi se! Dok je tijelo zdravo i snažno, dotle je čitav svijet pred tobom, a kad toga ne bude, završit ćeš moleći za *roti*. Zašto ne kažeš bratu svome? I nijeme i slijepu, i pse i mačke, ma sve je on poženio, ali na tebe ne pazi. Vrt, kuću, zemlju, sve imaš!”

Baba nije ništa rekao, izgledalo je kao da traži kakav izlaz. Šogorica je bila spremna poći, kad joj je Baba rekao da pošalje ulje.

Hamsa je uzeo posudu s uljem i sjeo na Babin krevet.

„Namaži si po nogama, Hamsa! Smanjit će ti bol.”

„Odlično brate! Jesam li se ja ikada mazao uljem?”

I nagne se nad debelim Babinim bedrom.

„Ova bedra kao da su se napila ulja. Mnogi postaju hrvači samo tako što se mažu uljem...” Hamsa je stao govoriti.

Baba je ostao tiho. Vatra je tinjala u fenjeru, obješenom o čavao, staklo je pocrnilo od dima i počela se stvarati čađa.

Hamsa je ustao, ugasio svijeću i ponovno legao.

Šogoričine riječi odzvanjale su mu u ušima. Dok je tijela...

Okrećući se, Hamsa napipa rukom masnicu od starčeva štapa i počne se pjeniti: „Nisam namjerno, nisam ništa vidio. Za to je krivo prokletu noćno sljepilo.” Micao je očima amotamo, ali ništa, i dalje je sve bilo mutno i maglovito.

Bilo da su tuča ili snijeg, nakon posla Hamsa je obavezno posjećivao Babu. Ponekad bi pričali o vlastitoj ili o drugim zemljama, a ponekad o Mahabharati ili Ramajani. Ali najviše je uživao u razgovoru o Mahatmi Gandhiju. Netko ga je uvjerio da je Gandhi utjelovljenje Boga.

Tog dana nikoga nije bilo na trijemu. Nastupilo je noćno doba. Pokraj Babina ležaja u posudi tinjao je kravlji izmet. Životinje su, snuždene, zabile svoje njuške u jasje. Sipila je sitna kiša. Garo je šapama napravio plitku rupu u zemlji i šćućurio se u njoj. Kad bi ga krpelji ugrizli, zacvilio bi i počeo šapama češati vrat. U taj tren, dođe neki čovjek mokar od kiše vukući bicikl kroz blato. Čim je odložio bicikl i krenuo prema terasi, Hamsa poviče: „Živjela Indija, Ganeš Babu!“

„Živjela Indija, Hamsa brate, živjela Indija!“

Izvukao je snop letaka i stavio ga pred Babu. Hamsa je sjeo Babi uz noge. Baba pročita letke i reče: „Pa kako ćemo, kišni je dan!“

Hamsa ništa nije mogao razumjeti. Budući da je gorio od znatiželje, upita: „Što je to, brate?“

„Neka sestra Sušila danas želi održati ovdje javni govor o Gandhiju. To je letak okružnog odbora.“

„Što piše na letku?“ – Hamsa je razjapio usta, zurio u njega te produžio: - „ Samo mi ga pročitaj, brate. Hoće li biti i pjevanja?“

„Da, ma bit će ono: ‘Probudite se svi koji Gandhijevu kapu nosite...’“

Hamsa skine mali bubanj okačen o čavao i objesi ga oko vrata. Uzeo je i pohabanu zastavu i objesio o štap. Dvaput je udario po bubnju. „Probudite se svi, došao je onaj koji nosi Ghandijevu kapu... Došao je koji kapu nosi...“, pjevao je i udarao po bubnju dham, dham, dum, dum... dham, dham, dum, dum...

U minuti pridružilo mu se pedeset dječaka. Počela je Hamsina povorka.

„Sušilina je pjesma, u kojoj je priča o hrabrom Đavahiru...“

„Haj'mo svi, i mali i veliki! – Vičite, vičite: Živio Ganhi-Baba!“

I opet. Probudite se svi. I odzvanjaše Hamsin bubanj.

Na trenutak se je činilo da je Hamsa probudio čitavo selo. Gdje god da pogledaš, vidiš kako ljudi hrle. Što su dječaci mogli znati o Gandhiju. Nijima je Hamsa bio sve. Jedan koji je bio ispred ostalih, mašući zastavom, poviče: „Hajde svi: čiča Hamsa...“

Neki rekoše živio, drugi šivao i glasan se smijeh širio na sve strane.

Neki starac zafrkne nosom pa ušmrče duhan i, namatajući konac na klupko, prozbori: „Našao si je zgubidan neki posao. Zašto i ne bi postao sljedbenik Ganhi-Babe? Može si naći i neku kongresnu fuficu niže kaste. Gandhijeve ideje nikakve su. On jede ono što su kožari i obučari dodirivali.“

Hamsa nije imao vremena. Treba od Babu-sahaba uzeti drveni vežaj i od Babu Rama sjajnu plahu.

Baba je tiho sjedio. Selo se malo-pomalo okupljalo. Dvorište se punilo. Širio se gust pokrov tame. Kiša je rominjala. Gorjela su četiri fenjera.

„Odazvali su se, iako pada kiša i blato je. Velika se graja podigla. Ali gdje će odsjesti Sušila? Nešto hrane i pića...“

„Vidjet ćemo kad dođe. Moja je kuća takoreći prazna. Ne brini se ni za hranu. Imam masla, napravit ću *purije*“, reče Hamsa i iziđe van.

Hamsa se oprezno kretao, tama mu je ovdje maglovita, ondje mutna. Što da on na kraju čini kako bi nešto uspio vidjeti? Uz pomoć jednog dječaka nekako je stigao do Babina dvorišta. Natovario je ležaj na glavu, ustao se i nekako doteturao do Babina dvorišta.

Baba oštro reče: „Budala je spremna poginuti.“

Hamsa se obradovao saznajući da je došla Sušila. Sjeo je pokraj Babe i pažljivo počeo upijati njezin govor.

Sušila je sjedila ravno ispred Hamse. Iako je fenjer gorio, on nije uspijevaio vidjeti kako izgleda.

„Glas joj je snažan. A taj svježi miris šećerne trske, otkuda dolazi?“

Hamsa se izgubio. Sušilina prošlogodišnja pjesma – „Probudite se svi koji Gahndijevu kapu nosite“ – prelazila mu

je preko usana. Bila je vrlo tamne puti, duga i vitka tijela, oštre kose i sjajnih očiju. „Kako samo lijepo pjeval!“, mislio je Hamsa.

Tada se počeo pjevati *kirtan*. Sušila je održala govor i okupljeno selo tiho joj je odgovaralo: „Indijo, zemlja si bez obra-zovanja, iz dana u dan sve je više jada.“-

Hamsa je sjedio pogrbljen. U njegovim ušima odzvanjali su jeka cim-bala i udarci bubnja. Oštar Sušilin glas razdirao mu je srce i više se puta prisjetio sinoćnjih događaja s hrva-nja. „Pogledaj samo te oči, što za njih ne bi učinio?“ Krv mu je uzavrela u žilama. Iznenada čuvši „Mahatma Ganhi ...“ stade glasno vikati: „Živio, Živio!“

Noćje odmakla. U Hamsinoj kući pripremaju se *puriji*. Raz-vlači se tijesto. Reže se povrće. Gori vatra. A tko će donijeti pročišćeno maslo iz stražnje sobe? Hamsa je vrludao amo-tamo. Njegove oči slijedile su Sušilin glas. Sušila bi se na tren posramila, a potom izgubila promatrajući šumu dlaka koje su rasle na širokim Hamsinim prsima. On je tako muževan.

Ali za Hamsu ona je bila samo sjena kojoj nedostaje jedino oblik, ali sve ostalo ima – sladak i melodičan glas, i miris svježeg ploda na grani. Kakva samo kuća postaje kad je u njoj žena. Kako mi se to sviđa – mislio je, kad li ga zatraže maslo. Hamsa ustane, ali zapne za krevet i padne. Sušila dotrči i podigne ga. Hamsu preplavi stid.

K vragu i te tvoje oči. I brzo se ustao.

Sušila ga uhvati za ruku: „Jesi ozlijeđen?“

Smije se trljajući svoje oči nalik šipku. Po rukama mu prolaze trnci i srce mu luđački tuče.

Netko reče: „Čiča Hamsa ima noćno sljepilo, da, noćno sljepilo.“

„Noćno sljepilo! Pa reci onda, gdje je maslo? Idem s tobom.“

Na Menakinu ramenu Višvamitrina snažna ruka. Ljetna tmina, iz oblaka tiho sipi. Uz dašak hladnog vjetra.

Oboje mokri od kapi kiše dok trče kroz dvorište. Odostraga se čuje glas: „Hoćeš li fenjer?“

„Samo je jedan, zadrži ga, uspjeh ćemo nekako.“

Mračna ostava u kući. Oboje lutaju. Hamsa nešto govori.

Šušila nešto čuje. Oko nešto vidi. Ruka nešto opipava. Znaš li uopće gdje je što?

U mraku je s očima kao i bez njih. Oboje traže potporanj. Posrnuo je malo on, malo i ona. I odjednom oboje progledaše božanskim vidom.

Ujutro je prolazila karavana uz lavež pasa. Zvonila su zvonca bikova, oglasio se kos, Baba je ustao, uzeo svoj kišobran od bambusovih pedeset i šest listova i zaputio se u šetnju prema jezeru.

Na putu je susreo Magnu Sinha: „Hamsina je lađa uplovila!“

„Što je bilo?“

„Ništa ne pitaj, brate. Ne znaš za vijest, a po čitavom se selu proširila vijest o događajima prošle noći. Taj gad nije

vrijedan pojaviti se ikome na vratima. Govore da mu trebaš srediti kakvu udovicu da si ne okalja obraz. Sinoć je bio *panćajat* u kući Babu-*sahaba*. Odlučeno je da se nikakvi skupovi više neće održavati u selu. Nijedna se žena više neće moći ovdje pojaviti. To loše utječe na kćeri i nevjeste. Stvar je u tome, brate da se Rađa-sahab tajno bori protiv Kongresa. Babu-sahab mu želi pružiti podršku. Nije ništa mogao reći zbog straha od tebe. Sad se ukazala prilika.“

„Kakva prilika?“, ljutito upita Baba.

Ovaj se približi i zavuče ispod njegovog kišobrana: „Hamsa se sinoć preokrenuo:“, reče.

„Molim?“

„Dobro promisli, nije bilo hrane ni pića. Kad je već bilo kasno, Banga je uzeo fenjer, pogledao, izišao van i razglasio po čitavom selu. Sada je pobrao sve stvari i otpratio je do obale.“

Baba je tiho nastavio dalje. Teško mu je bilo podnositi takav trač, ali se iz nekog razloga smješкао. Tada se u daljini začu Hamsin teški glas –

„Začarala snaha moja

Pridobila Višnua, začarala Brahmu

... I Šivu natjerala da pleše po njenom“

Baba se zaustavi. Hamsa mu polagano pride. Tama se povlačila. Hamsa se uplaši: „Kako da sad stanem pred brata?“

Šutjeli su neko vrijeme. Baba zamijeti neki komad odjeće od gruba platna u Hamsinim rukama, ali ipak mu je pogled bio uperen u zemlju.

„Hamsa“ – reče Baba oštrim glasom – „Došao si do točke s koje nema povratka.“

„Brate, isjeci me na komadiće, ali kako to može biti?“

Hamsa krene, ali ga Baba zaustavi: „Idi ravno kući i vrati se sa stvarima. Danas ćemo upecati ribu i odmah je tu spraviti.“

„Dobro, brate!“, reče Hamsa i ode trljajući svoje oči nalik dugmadi.

U selu se podigla graja oko izbora. Babu-sahab borio se protiv Kongresa s Babhanautidijem. Njegovi ljudi trgali su plakate koje su protivnici objesili po drveću. Prozivali su seljake i zastrašivali ih. Govoreno im je da će odvesti životinje i oduzeti polja, razglasila se priča o Hamsi i Sušili. Sve je to iskvareno. Oni nemaju nikakvog morala. Gandhi je obični uljar...

A Hamsa je postao pravi kongresni volonter. Kurta i dhoti od grube tkanine, u ruci dugi štاپ s trobojnicom. Sa strane mu je bila obješena truba i hodao je dijeleći letke s porukom Babua.

„Slušajte što Babu sahab govori! Jedite purije i slatkiše u Rađinom šatoru. Uzmite poklone i porcije od Babu sahaba, sjedite u autu. Ali sjetite se kongresne kutije! Kad dođete tamo, zaboravite na sve što ste pojeli i popili. Kongres se

bori za vašu vladavinu. Prestat će progoni. Nestat će nedodirljivosti. Nastupit će vladavina naroda. Recimo jednom – „Živio Mahata Ganhi!!! Živio!“

U svakoj kući, u svakom grlu čula se Sušlina dirljiva pjesma. Seoski dječaci išli su za čiča Hamsom i mahali obojenim zastavama napravljenima od novina.

U to vrijeme u selu se bližila Ramlila. Našli su Ramu i Lakšmanu u stranci Babu-sahaba. Ali nisu mogli pronaći nikoga tko bi glumio Ravanu. Ljudi su govorili da će onaj koji bude Ravana umrijeti. Nitko nije bio spreman.

Baba je bio glavni za Dašami. Kako bi Hamsa mogao podnijeti da Ramlila bude upropaštena? Osim toga, Sušila će održati govor po završetku Lile. Hamsa se zamisli: „Što da radim?“ Iznenada dječaci zapljeskaše rukama i okruže čiča Hamsu. Ubrzo je crni obruč bio oko Ravanina vrata. Hamsa zaveza turban na glavi i maskira se u Deseteroglavoga. Uze mač i zagrmi: „Ja sam Ravana, gdje je taj zli Rama?“

Neki dječak odjednom zakači trobojnicu koja je visjela o njegovom štapu za glavu Deseteroglavog i svi se glasno nasmijaše. Netko iz gomile povika: „Živio Mahatma Ganhi!“

Ravana započe svoj govor: „Braćo! Rama je bio kralj. Pogledajte, nikad nitko iz niske kaste nije mogao postati Ramom. Svi su bili bjesovi. Birahim, Kalu, Bhulai, Pheddar, svi su članovi naše stranke. Ovo je borba naroda! U napad!“ Hamsa krene naprijed mašući rukama i nogama. Za njim čitava vojska bjesova. Seoski dječaci koji su bili maskirani u majmu-

ne i mahali buzdovanima, također se priključiše narodnoj vojsci. Jadni je Rama ostao sjediti sam. Ramajana je završila. Tivari je stao vikati, ali tko ga sluša?

„Živio Ganhi Mahatma!“

Baba se valjao od smijeha. Ništa nije mogao reći. Kad su ljudi ugledali crnu vojsku bjesova sa zastavama trobojnicama i crnim ustima, počeli su bacati na Hamsu vijence kupljene za Ramu.

U to je Sušila poput strijele uletjela u gomili: „Tko glumi Ravanu? Služi li trobojnica za to?“ Rukom je skinula masku.

Čim je iznenada ugledala Hamsu, preznojila se.

„I to je dobrovoljac! Tako obezvrjeđuje zastavu. Prekinite ovu scenu i izvodite Ramiliu kako treba!“

Svi su se ljudi vratili na svoja mjesta. Baba je šutke stajao. Sušila je uzela svoju torbu i stala pokraj njega.

Borba se nastavila. Timpani i bubnjevi odzvanjali su. Poletješe šarene strijele. Ali Ravana je odbijao umrijeti. Recitacija se više puta prekinula. Vjasa nekoliko puta ponavljaše: „Sad usni!“ Ali sluša li ga itko? Zašto bi Hamsina vojska bila poražena?

Tada Lakšmana stade teturati po zemlji. Posrtao je. Padala mu je kruna. Trčeći gore – dolje, Rama je dobio vrtoglavicu i povratio. U publici počne nekakvo komešanje: „Pobijedila je narodna vojska. Stranka čiča Hamse će isto tako pobijediti na izborima!“

Danju i noću Sušila je hodala uokolo, udarala po bubnjevima i noću se vraćala u Hamsin dom.

Ljudi iz druge stranke slali su pisma. Sušila mora biti opozvana. Ostavlja loš utjecaj na narod... Dva dana prije izbora primila je obavijest da uništava moralne nazore Bapua i da će je maknuti sa zadatka.

Ona se nasmijala, Gospod ju je odvojio od supruga i sada je Bapuovi lažni učenici žele odvojiti od naroda.

Njen bubanj još je glasnije odzvanjao. Njen glas postao je još silniji.

Ostala su još dva dana do izbora. Sušila se je razboljela. Pronašla je utočište u Hamsinoj kući. Teško je podnosila muke vrućice, ali nikome nije dozvolila da sjedne pokraj nje. Kad bi se Hamsa večerom vratio kući, govorila mu je: „Otpjevaj naš bhađan.“ I Hamsa bi bez razmišljanja započeo:

Labud umire sam, ovo tijelo neće potrajati...

Potom bi dobila izvještaj o tome što se događalo, a onda bi skrila glavu u njegovim dlavim prsima.

Došao je dan izbora, ali Sušila nije ustala iz kreveta. Prolazile su povorke seljaka uzvikujući pobjedničke pokliče, a ona je ležala u krevetu i mučila se. Hamsa ju je dugo zauzstavljao, a ona je ustala i primila ih. Baba ju je pokušavao urazumiti, ali nije marila.

Na dan izbora stavili su je na nosila i odnijeli na biralište. Dok je sjedila pod drvetom, nekoliko je puta osjetila vrtoglavicu i onesvijestila se.

Glasovanje je započelo. Seljaci su jeli u šatoru Rađe sahaba, ulazili u njegov auto, ali su bacali listić u kongresnu kutiju. Svi su razmišljali: Steći će vlastitu vladavinu, steći će slobodu.

Predvečer se spustio snažan pljusak. Sušila je pokisla do kože idući prema skloništu. Baba ju je dao poleći na nosila i otpravio kući. Izbori su se nastavili.

Hamsa je vraški prionuo na posao. Kad bi se sjetio Sušile, potisnuo bi to i počeo dijeliti letke. Listići jedva da su padali u kutiju Rađa sahaba. Pala je noć. Šator Rađa sahaba napunio se poraženim radnicima. Spazivši ih, Hamsa se bez razloga razbjese. Više se puta prisjeti Sušile.

„Brate, još nešto treba napraviti.“

„Prvo me pusti da odem, Hamsa!“

I tridesetak je ljudi uzelo kose, stalo uz užad šatora Rađe sahaba i tko zna zašto su stajali? Hamsa je puhnuo u pobjedničku trubu i čitav se šator u minuti srušio na zemlju. Podigla se silna galama. Seljaci su aplaudirali i ljudi su se vratili svojim kućama.

Sušila je dobila upalu pluća. Dah joj se gasio. Baba je danonoćno sjedio uz nju. Hamsa je preokrenuo nebo i zemlju, ali nikakve koristi. Iznova i iznova bi zazivala Mahatmino ime, slušala njihov bhađan od Hamse i zatvarala oči.

Kad su objavili rezultate izbora, vođe su se dovezli autima do Sušile i tražili je oprost. Ona je na to samo okretala glavu, kao da govori: „Znam ja te vaše trikove.“

Hamsa se ustao i otišao van.

Na koncu, jednog dana Sušila je izdahнула. Začulo se naričanje. Dječaci su se slomili i zaplakali. Hamsa je objesio trobojnicu na štap koji se komada lišće za koze. Podigne u zrak štap rukama i puhne u svoju trubu. Njegov smijeh ulijevao je strah u srca ljudi, ali on se nastavio smijati.

Danas on zna reći samo tri riječi: Ganhi Mahatma, Đavahiralal i narodna vojska. Dječaci ga danas okružuju jednako kao i nekad. Ali on ne može podignuti ležaj težak kao planina. Da, kada vidi nekoga kako tako što podiže, glasno se smije i satima se nastavlja smijati.

Njegovo je polje zaraslo u travu. Kuća mu propada. Ali trobojnica obješana o štap i truba koju mu je dala Sušila i danas vise. Ponekad hoda uokolo i vješa po zidovima prljave papire, a ponekad čisti sve seoske ulice.

Zajedno sa slobodom, dobio je i novac. On je politički mučenik. Smijao se kad bi primio zavežljaj novčanica, hodao bi po selu i jednu po jednu novčanicu vješao po seoskim zidovima.

Dva su ga puta odvozili u Agru. Ali nekoliko dana poslije opet bi se čuo glas po seoskim ulicama: „*Labud odlazi sam...*“

I dan-danas još ponekad daje zakletvu da će štititi slobodu. Žile mu iskoče po crvenom licu, puše u svoj rog, ponekad šeće po rubovima polja riže, polja šećerne trske i kukuruza i pri tome pjeva...

Labud odlazi sam...

Mridula Garg

NESIGURNI

Prijevod: Valentina Beljak

Ostavivši šogoricu Alku na stanici, Šobha i Satiš su se vratili. Teško im je sjeo njezin odlazak. Takve je osobnosti da kad ode nakon nekoliko dana posjete, ostaje praznina. U Punu je došla prvi put, ali ranije ih je već bila posjetila u Delhiju i Lucknowu. Došla je na dva dana i činilo se kao da se cijela kuća obasjala smijehom i srećom.

I ova je kuća velika, vrlo ugodna. Satiša je ovamo dovelo nedavno promaknuće na mjesto glavnoga inženjera. Popri-

lično je to velika kompanija, *Cotton Mill*. Alka je cijelo vrijeme hvalila kuću, vrt, Šobhu. Ipak, zašto se Satišu činilo da je između njih bila prisutna neka neizrečena napetost? Možda se taj osjećaj probudio kada je vidio lice šogora, ali nije mogao shvatiti zašto je tako ni je li to ispravno. Moguće je da je sve samo umislio. Razmišljajući o svemu, po povratku sa stanice, rekao je Šobhi: – Alka se ovdje činila dosta rastresenom, da je ostala još nekoliko dana, možda bi bila bolje. –

– Da, ali Bharatu i Šaratu samo što nisu počeli ispiti. Ostavila ih je i došla ovdje, zar ne? A i Sandip se žurio. Zato je otišla. – rekla je Šobha.

Šobhi se jako sviđa Satišev odnos sa šogorom i šogoricom, dobro se slaže s njima, ali ovoga puta...

Odjednom, u njoj se probudi neka blesava pomisao: – Kuća je trebala biti manja, sa samo dvjema sobama. Trebala je biti uređena skromnije i običnije. –

Prije odlaska, kada je Sandip dao da se ostavi povelika košara voća u kući, i tada je, uhvativši samu sebe u nemoćnosti da ga razuvjери, pomislila isto. Istina je, ne osjeća se tako od danas. Isti je osjećaj u njoj još od kada su, prekjučer, došli.

– Ah, divnih li ruža! – rekla je Alka čim je ušla kroz dvorišna vrata. Satiš je pogledao oko sebe i zaista, nad zelenilom trave, posvuda su bile privlačne procvjetale ruže. Koliko samo puta dnevno uđe i izađe kroz ta vrata, gdje li se tada skrivaju te ruže?

– Sve je to djelo ruku tvoje sestre – rekao je, a Šobha se razveselila. Ispružio je ruku i otkinuo jednu ružu mliječno bijele boje i pruživši je Alki, rekao: – Izgledat će lijepo u Vašoj kosi. –

Alka je uzela ružu, no nije ju stavila u punđu. Zadržala ju je u ruci. Udahnuvši duboko miris ruže, na licu joj zaikri zadovoljstvo. Pomirisala ju je dubokim udahom, a na licu joj se pojavi iskra zadovoljstva.

– Kada uredim kosu, tada. – rekla je Alka i pažljivo je spremi. Tada reče Sandipu: – Mi u Mumbaiju smo gladni otvorenoga prostora. –

Sandip nije izravno odgovorio. Prešao je pogledom preko vrta, pa rekao: – Čini se kako Šobha uživa u vrtlarenju. –

– Tako je, ovdje provodim sve slobodno vrijeme koje imam. – odgovorila je Šobha i pomislila kako vrt, istina, nije velik, ali je zato lijep. Maleni četvrtasti travnjak, pravilno podrezana živica, na jednoj strani deset, petnaest grmova ruža koje su tada bile u punom cvatu. Na stepenicama su verande stajale tegle krizantema i trajnica čiji su se procvjetali šareni cvjetovi međusobno nadmetali.

– Sve radiš sama? – pitala je Alka.

– Ne, pomaže mi jedan čovjek, recimo da je vrtlar. Dolazi na dva sata.

– Oh.

– Ali moram mu sve objašnjavati i pokazivati. On obavlja samo fizičke poslove.

Prešavši verandu, ušli su u kuću. Šobha je otvorila vrata sobe. Iza nje je stigao Ramu noseći stvari. Dva stara kovčega i jedan duguljasti prenosivi ležaj. Vidjevši ga kako odlaže stvari, Alka se odjednom uznemirila: – Ne, ne... Stavi ih tamo u kut, ako ne tamo onda ih odloži iza kauča.

– Kasnije ćemo to dati srediti, – prekinula ju je Šobha, – osvježite se i raskomotite, pravi se čaj.

– U tvojoj dnevnoj sobi nastala je velika gužva. Da netko dođe...

– Nije to dnevna, već gostinjska soba, – Šobha se malo posramila kada je to rekla.

Ona zna da Alkina kuća u Mumbaiju ima samo dvije sobe, od kojih je jedna dnevna soba, a druga spavaća. Dakle, gosti odsjedaju u dnevnoj sobi. Ma kakvi gosti! Ima ona dvoje djece pa se svake noći otvara kauč i prostire ležaj. Kada dođu gosti, dječaci spavaju na ležaju prostrtom na podu. Gdje ima mjesta u Mumbaiju? Ono što su ovdje četiri, tamo su dvije sobe, objasnila je samoj sebi. Tada se sjetila kako je ta dnevna soba uređena kao i gostinjska: jedan kauč na razvlačenje, dvije fotelje, okrugli stol, maleni drveni ormar, nekoliko stolčića, a na podu rasprostrt pamučni tepih. Kako će to sve izgledati Sandipu? Na kraju krajeva, on predaje na fakultetu.

Reče: – Ovdje je to uobičajeno. U Mumbaiju za ovu cijenu ne može se dobiti ni jedna soba. – Ali nije se mogla otresti dojma da je prostor zaista prevelik. Djeca ne žive s njima. U zadnjih pet godina toliko su se puta selili - prvo Delhi, zatim Madras, sada Puna – da su djeca ostala u Delhiju. Čemu toliko puta mijenjati školu i jezik? Djeca nisu bila spremna na toliki napor.

Šobha je zatražila da se donese pribor za čaj u sobu Alke i Sandipa. Nije htjela da oni vide kako u njihovoj kući, osim dnevne sobe, postoji još i odvojena blagovaona. Alka je natočila šalicu čaja i rekla: – Zašto ne odemo popiti čaj vani, na travi?

– Jako dobar prijedlog. – Satiš je odmah ustao.

Sjedeći vani na travi, osjećao je kao da nije kod kuće, već da je došao negdje razonoditi se. Svakoga dana dok se vrati iz ureda, prođe osam sati i već je mrak. Ako izađe nekamo nakon večere, odlično, a ako ne, ravno u krevet. Nedjeljom se ne radi pa se večer provodi u kinu ili klubu. U njihovom društvu nije običaj sjediti u vrtu ispred kuće sa svojom ženom. Imajući na pameti da ih mora pokupiti na kolodvoru, ured je napustio u pet sati. U ovo doba večeri vrt se čini zanosnim i sjediti u njemu činilo se romantično upravo zato što to nije bila svakodnevnica.

– Hajde da zapjevamo nešto. – Rekao je Šobhi.

– Danas si jako dobro raspoložen – rekla je, –pa ja sam već zaboravila i da znam pjevati.

– Da, zapjevaj. – potaknula ju je Alka.

– Hajmo, svi ćemo zajedno pjevati. – pa zapjeva punim glasom.

Šobha joj se pridružila, a i Satiš je tiho pjevušio. Sandip se nije pridružio pjevanju, ali je kasnije oduševljeno pohvalio i istim žarom zatražio još jednu pjesmu.

– Da prošetamo negdje? – Satiš je u međuvremenu upitao, ali Alka je odbila i rekla: – Tvoja je kuća tako lijepa, zašto bismo išli van?

– Zaista, koliko je samo naša kuća lijepa – razveselivši se, pomislila je Šobha. Rekla je: – Da zatražim da nam se ovamo donese hrana? – Tada je vidjela da je sa svih strana navrla tama te je sama svoj prijedlog odbacila i ustala. Ušla je u kuću, počela pripremati hranu, a u to je stigla i Alka.

– Reci mi što treba napraviti? Da dam napraviti rotije?

– Ne, samo treba postaviti stol. Hranu priprema Ramu. – rekla je Šobha.

– A tako, sav posao nadgleda Ramu?

– Da. – rekavši to, Šoba je prešutjela da dolazi još jedna žena koja obavlja ostale poslove.

Kad je postavljen stol, Alka je ushićeno rekla: – Hajde, pokaži nam sad svoju dnevnu sobu!

Tada su stigli Satiš i Sandip. Kada je Šobha razmaknula zastor između dviju soba, Alka je ostala zadivljena: – Kakvo

prekrasno uređenje! Kako je lijep tepih, zar ne, Sandipe? A tek raskošan izbor boja. Uistinu, Šobha, trebala bi početi podučavati uređenje interijera.

Satiš kao da je prvi puta vidio mekani zelenkasti tepih i na njemu cvijeće izvezeno u mogulskom stilu, ljubičasti set naslonjača i u istoj boji raskošne zavjese, male ukrasne stolove, ukrasne figurice, bakrene skulpture božanstava, srebrne figurice i na zidu obješena dekorativna platna. Zaista, soba kao da je prvoklasna preslika luksuznog hotela.

– Tvoja šogorica zaista ima umjetničkoga duha. – rekao je.

– Pa to i govorim. – potvrdila je Alka iskreno. – Koliko je samo tvoja kuća ugodna oku, nemam riječi. I Mumbai je neko mjesto, samo zidovi, zidovi i gužva. Nije li tako, Sandipe?

Sandip nije odgovorio. Na licu mu se pojavio neki težak izraz i u tišini je nastavio promatrati sobu.

Odjednom se Šobhi učinilo da je soba bespotrebno velika, strop je zaista previsok, a uređenje je zaista prekičasto. To što Satiš i Alka nazivaju umjetničkim, do te je mjere pretenciozno, da izgleda neukusno.

– Ma, što mi imamo s time? Sve je to od tvrtke, kakvo god bilo... Hajde, idemo jesti. – rekla je.

– Stani, prijatelju, prvo da popijemo pivo ili viski. – poskočio je Satiš i predložio.

Sandip ga je odmah prekinuo: – Ne, ja ne pijem.

– Zašto? Pa prije si pio.

Znao je da Sandip voli popiti, posebno pivo.

– Prestao sam.

– Kada to? – Satiš je začuđeno pitao, a na to ga je i Šobha pogledala. Alka ga je također gledala s nevjericom.

– Ima već dana. – Sandip je rekao stisnutih usana.

– Pa što ako danas popiješ? Neće svijet propasti!

Satiš je bio uporan pa ga je Šobha prekinula: – Ako ne želi piti, što ga nagovaraš? Kao da i ti piješ svaki dan.

Kao da je savršeno mogla razumjeti zašto Sandip nije htio piti.

Šobha je taman ušla u kuću kad je čula Satiša kako govori: – Stigao je brzojav od Sarođ. Kada se okrenula, vidjela je da je već uzeo brzojav od poštara i otvorio ga.

– Ona i Nihkil dolaze na dva dana.

– Zaista? Kada? – upitala je iznenađeno.

Sarođ je Satiševa najmlađa sestra. Nedavno se udala. Sarođ su smatrali najljepšom u kući, a bila je i obrazovana. Diplomirala je povijest. Svi su se nadali da će se dobro udati i upravo je tako i bilo. Nikhil je bio veoma uspješan za svoje godine. Nihkil i Satiš otprilike su istih godina. Izvršni je direktor podružnice tvrtke u Durgapuru. Prvi put dolaze njihovu kuću.

– Sutra. – rekao je Satiš i dodao joj brzoglav.

– Da smo znali to ranije, rekli bismo Alki da ostane još dva dana. – rekla je Šobha, ali je uz to dodala: – Ne, tada bi bilo pretijesno.

– Došli smo nekim poslom u Mumbai pa smo pomislili kako bi bilo dobro da vas dođemo posjetiti. – rekao je Nikhil odloživši šalicu čaja i paleći cigaretu.

– Dobro ste napravili. Ono što smo se vidjeli na vjenčanju, to je bilo to. Nakon toga nije bilo više prilike. – odgovorio je učtivo Satiš.

Sjedili su u blagovaoni oko stola i pili čaj. Satiš nije znao o čemu bi razgovarao s tim neznancem. Promislivši malo, reče: – Dođite, idemo sjesti van u vrt. Vaša je šogorica maher u vrtlarenju. – potrudio se to reći s dozom prisnosti u glasu. Mislio je kako će, zajedno uživajući u vrtu, uspjeti pronaći neku temu za razgovor i da će se zblížiti.

– Stvarno? – rekla je Sarođ zadirkujući: – Hajde, pokaži onda, šogorice.

Izašli su u vrt. Nikhil je bacio pogled s jednoga kraja vrta na drugi. Povukao je dim cigarete i rekao: – Čini se da travi treba dohrana.

Šobha je vidjela, zaista, zelena je trava na mjestima požutjela. Činilo se kao da su se pojavile zakrpe na baršunastoj površini.

– Ne znam što se događa s ovim vrtlarom, ni na što ne pazi, još ću ga danas upozoriti na ovo. Promrmljala je, no taman dovoljno glasno kako bi ju Nikhil mogao čuti.

Do tada je Satiš stigao do ruža. Otkinuo je jednu procvjetalu crvenu ružu, dao ju Sarođ i rekao: – Uzmi, to je poklon tvoje šogorice.

Sarođ je uzela cvijet i, uhvativši ga za stabljiku, počela nemarno vrtjeti.

– Niste posadili sezonsko cvijeće? – upitao je Nikhil.

– Ne. – odgovorio je na to Satiš: – Vaša šogorica naprosto obožava ruže.

Nikhil se osmjehnuo.

– Ne. – odjednom je rekla Šobha: – nije u tome stvar. Ove godine uopće nije bilo kiše, toliko je bilo vruće da sezonsko cvijeće nije uspjelo. Sigurno ste pročitali kakva suša ovdje vlada.

Ali, prešutjela je da nije ni pokušala ponovno kupiti sjeme nakon što joj sadnja prvi put nije uspjela. Čovjek koji obavlja posao vrtlara ne zna uzgajati cvijeće, a kupovati sadnice iz rasadnika dosta je skupo. Iako ništa nije rekao, učinilo joj se da je Nikhilu sve jasno. Uputila je zadnji pogled prema vrtu i rekla: – Da, održavanje čak i ovako malog vrta poprilično je težak posao.

Šobhi se učinilo kako se njezin vrt, koji je do jučer bio onoliko prostran, sada toliko smanjio da i njih četvero stvara gužvu.

– Dođite, sjednimo! – rekao je Satiš.

Nikhil je ostao stajati. Činilo se kao da je u nekom iščekivanju.

– Ramu, donesi stolice! – Šobha je povikala. Njih je četvero sjelo, svako na svoju stolicu. Nikhil je zapalio drugu cigaretu. Šobha je upitala Sarođ: – Kako ti se sviđa Durgapur? – Sarođ je upitala Šobhu: – Kako su djeca? – Satišu se učinilo kao da je u zraku beskraino puno vlage. Koliko je samo besmisleno ovo njihovo usiljeno sjedenje na stolicama. Na nos mu je sjeo komarac. Zamahnuo je rukom i otjerao ga, ali je odmah došao drugi. Uf, kako je mogao prekjučer ovdje sjediti? I to je neko mjesto? Komadić travnjaka i nekoliko cvjetova. Vlaga i komarci. Pleteni mu se stolac utiskivao u leđa.

– Hajde da odemo nekamo van. – rekao je istovremeno trljajući nos i struk.

– Ne, brate, danas smo jako umorni. – Sarođ je zijevnula i protegnula se.

– Hajde, pođimo sjesti unutra. Jako je vruće. – rekao je Nikhil brišući rupčićem znoj s čela.

– Da, hajmo, sjest ćemo u dnevnu sobu. – rekla je Šobha.

Došla joj je želja da im pokaže svoju dnevnu sobu. Lice vrta danas je nekako iskrivljeno, ali dnevna je soba jednako uređena. Danas je čak i ukrasila, u japanskom stilu, četvrtastu prozirnu vazru krizantemama.

– Danas ćemo, šogorice, rano ići spavati. – rekla je Sarođ ulazeći u kuću: – Recite slugi da dobro pripremi krevet. Čim pojedemo želimo se povući.

– U redu. – rekavši, Šobha je skrenula prema njihovoj sobi i počela dozivati Ramua. Odmah za njom stigla je i Sarođ. Ramu je razvukao kauč i počeo pripremati ležaj. Šobha je vidjela da nova plahta s uzorkom cvijeća i jastučnice izgledaju prilično lijepo, ali se krevet čini premalenim. Kad se razvukao ležaj, soba se učinila manjom. Zbog stvari koje su posvuda ostavljene, bilo je teško komotno se kretati s jednog kraja sobe na drugi.

Tada je Sarođ rekla: – Šogorice, ovako napravite, dajte da se donese stolčić. Dat ću da se stvari ostave u kutu kupao. Ovdje će nastati gužva.

– Ne, ovako ćemo... – Šobha je užurbano ustala: – reći ću da se vaše stvari ostave u našoj sobi. Mi ćemo ovdje spavati.

– Ne, šogorice, nemoj se mučiti. – Sarođ je rekla i pogledala ravno u liniju koja se ocrtavala na sredini ležaja. – Ma k' vragu i ovaj kauč! – proklela je Šobha. – Problem je upravo u tome što se podnica zabija ravno u tijelo.

– Ma ne, što bi bio problem? – rekla je usiljeno se smiješeći. – Moramo samo malo posložiti stvari. Ti idi sjesti u dnevnu sobu, a ja ću doći nakon što sve objasnim Ramuu.

Nakon što je Ramua poslala onamo, Šobha je počela pripremati kuhinju. Sada sve mora tako. Ma i ona je isto čudna budala – iznervirano je pomislila, zašto nije odvojila malo

više novca i dala služavki da obavi posao. Sada će morati pola posla sama raditi i neprestano se dizati od stola. Ramu će napraviti, poslužiti ili će se uokolo vrzmati? Uostalom, što će uopće od svega i napraviti?

Tada je došao Satiš držeći u ruci bocu viskija i rekao: – Ovog viskija nema dovoljno ni za jednu mjericu. Ima li još?

– Ne, nema više.

– Što sad?

– Što, što sad? – iznervirano je rekla. – Daj im indijski!

– Ma o čem' ti pričaš? – Satiš je rekao vidno zgrožen.

– Gdje ćemo sada naći još? Ne prodaje se baš na svakom uglu.

– A da ovako napravim? Da oba prelijem u bocu od skotch-a? Tko će znati?

– Da, što drugo? – Šobhi se to učinilo kao dobra ideja. – Ionako je samo bitno što piše na boci.

– Onda da pretočim? – rekavši, Satiš je prelio četiri mjerice viskija Black Night u bocu *Old Smugglera*.

– Hajde sada i ti dođi, pusti taj posao. – rekao je i krenuo prema dnevnoj sobi.

Kada je stigla u dnevnu sobu, Šobha je vidjela kako Sarod stoji ispred njenog cvijeća i pažljivo ga promatra.

– Lijepo je napravljeno, šogorice. – rekla je smiješeći se kada ju je ugledala.

Učinilo joj se da je taj kompliment ispunjen osmijehom puka formalnost, no njena se nervoza ipak malo smanjila.

– Dođi, sjedni. – rekla je čekajući da Sarođ počne hvaliti ostatak uređenja sobe. Sarođ ništa nije rekla, ali zato Nikhil jest.

– Je li ovaj tepih zaista bukharski? – upitao je. Sagnuo se u počeo rukom prelaziti po tepihu.

– Pa, nije. – No učinilo joj se da nije ni bilo potrebe da to kaže. Znao je on to odmah čim je rukom prešao preko tepiha.

– Ipak, jako dobra kopija. – rekao je to s blagim osmijehom.

– Sve je to tvrtkino pokušstvo, kakvo god bilo. – Satišu se učinilo da je svemu potrebno čišćenje...

– Ma, dobro je. – Nikhil se ponovno blago nasmiješio.

Satiš je pomislio – čemu to usklađivanje boja i ukrašavanje cvijećem, lažnjak ostaje lažnjak. Izgleda da je u ovoj sobi tko zna koliko nedostataka koje treba ukloniti. Kad mu se ukaže prilika, razgovarat će s direktorom, ako ne, sam će nešto kupiti. Ali kako da nešto odvoji od plaće? Sve troje djece živi u učeničkom domu. Koliko im je samo govorio da dođu u Punu, ali ne. Pa što bi im bilo da nauče maratški? On bi im sam pomogao. Ali kako? Kada bi našao vremena? Kad se vrati iz ureda, već prođe osam sati. Kakav posao? Misli mu se ispuniše dubokom gorčinom. Tada je vidio da mu Šobha na nešto ukazuje.

– Što je? – upitao je.

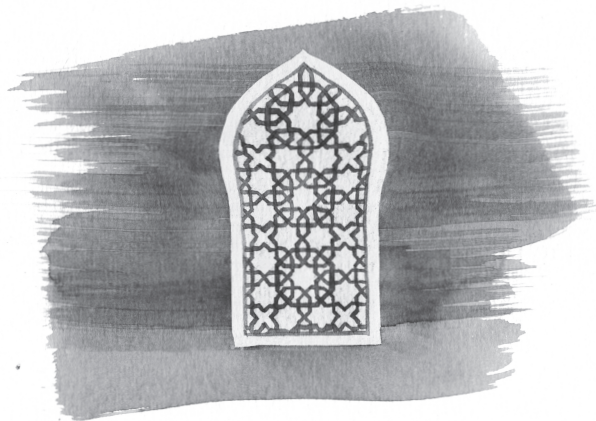
– Nećeš li ponuditi viski?

– Ajme, da. – sabrao se i natočio viski u čaše.

– Živjeli! – Nikhil je nazdravio podignuvši čašu. Približivši usta čaši, uzeo je jedan probni gutljaj. Nakon toga ispio je još jedan gutljaj, ovog puta malo veći. Malo je odmaknuo čašu od sebe i zavrteo ju. Lagano se nasmijao. Ispružio je ruku prema boci koja je stajala na stolu ispred njega i okrenuo ju je tako da se vidi etiketa. Ponovno se nasmijao, malo zastao i opet ispio nekoliko gutljaja.

Tijekom cijelog tog obreda, Šobha i Satiš pomno su ga promatrali. Ali Nikhil nije ništa rekao i cijelo je vrijeme imao neutralan izraz lica. Svejedno, oboje su shvatili u isto vrijeme – uhvaćeni su u prevari. Nikhil je nastavio ispijati taj nečasn napitak, samo kako bi sačuvao njihov ugled.

Mridula Garg

VIDIM JASNO

Prijevod: Petra Šerbetar

Vidim jasno – polako, polako mojim glasom moj se autoritet urušava. U ustima svakog ljudskog bića biva jedan jezik. Ako se odreže, čovjek postaje nijem. Ali čovjek ne može govoriti samo s njim. Jezik treba partnere – usne, zube, meko ili tvrdo nepce. Jezik ih dodiruje i nastaje glas. Ponekad ih čak ni ne dodiruje. U sredini šupljine usta visi i... koliko samo biva truda u tom neviđeno kratkom trenutku... glas iz grla puca. Ali...

To je biologija. Postoje jezik, grlo i glas. Ali čovjek? Postoji nešto više od biologije. Poput zemlje. Pri dubokom iskapanju izlazi čista voda. – Domet jezika seže tek do podnožja planine. U svakom podnožju planine skriveni su duboki bunari.

Ako glas izlazi kad se razreže utroba, kad pukne uzak otvor u grlu, onda ne može izići.

Duboko unutra, vrteći se kružno, stvara se vrtlog i kada se zapetlja u svoju vlastitu mrežu, tone sve dublje i dublje. Moj je jezik zaštićen. Zapravo, svaki je dio mog tijela zaštićen. U ustima tvrdo i meko nepce, zubi i usne, sve je zaštićeno. Ipak, moj autoritet sve više raste s mojim glasom. Čak ni prije nitko nije razumio moj govor. No, kada su ga čuli, nisu se opirali. Nisu znali kako. Moraju slušati jasan i snažan glas. Ljudi su slušali moj govor i iako su ga krivo razumjeli, pljeskali su. Da sam željela, mogla sam postati vođa. Vođe se takvima rađaju. Društvu su takvi ljudi uvijek potrebni, ljudi čiji bi glas bio jasan i snažan, čiji glas s lakoćom ulazi u uši i ne nastaju nesporazumi. Riječi visokog i jasnog glasa ne ostaju bezvrijedne, kakve veze ima govor! Za društvo smisao znači nešto drugo. Za traženje značenja riječi ljudi nemaju vremena. Smisao se ne dobiva iz riječi. „Ja sam tvoj vođa, dođi iza mene!“ Kada ovo čuju u moćnom i snažnom glasu društvo ne pita „Zašto?“. Tiho slijede. Ne, ne tiho, svaki čovjek daje zapovijed pješaku iza sebe i hoda. Ta zapovijed – „Dođi za mnom!“, ne potiče pitanje „Zašto?“. Okrenula sam se iza i vidjela dugi niz, gdje je ispred i iza svakog čovjeka jedan čovjek i tada sam se uplašila. Zašto svi zajedno ne idu. Nije

sve ispravno. Nekisi ljudi hodali zajedno, usklađujući korak. Ne držeći se za ruke.

To je bila moja pogreška. „Nije sve ispravno, nekoliko ljudi...“ Zašto sam ovo rekla? Zašto nisam imala hrabrosti reći „svi“ ili „nitko“? Čim se napravi razlika između „nitko“ i „svi“ naprijed jedan čovjek, drugi iza kako bi dosegao onoga na kraju reda, glas mora biti uistinu snažan.

Rekla sam „ne“, ako jačina glasa poraste tada riječi postaju suviše. Kakve veze ima značenje!

Nisam bila sretna zbog povećanja snage svojeg glasa. U mome se umu izdignula iluzija svijeta u kojemu će se možda i smisao mojih riječi razumjeti. Ne sjećam se točno kada i kako se ova iluzija probudila u umu. Možda prije deset godina, a možda se radi o nečemu sasvim nedavnom. Ili možda... samo sam željela da bude tako... da se stvarno to dogodilo, zašto bi se tada s mojim glasom, na taj način, moj autoritet polako gubio.

Dogodilo se da je izašavši iz stražnjeg dijela gužve velikih i malih ljudi koji su išli u redu jedan čovjek došao naprijed. Možda je do mene došao neki nečujan jecaj koji je lebdio zrakom i ja sam se okrenula...

On je dolazio prema meni, a ja sam prema njemu i stali smo jedno pored drugoga. Naši su se koraci zajedno uzdigli. Išli smo nešto dalje i odjednom se zaustavili. Nešto sam rekla. Moj je glas odjednom bio tih. Kao da se je, jako dolje u grlu, u dubokom udubljenju crijeva, u vrtlogu jecajućeg

glasa, ustao snažan plač. Pomoću svoje brzine popeo se gore i jedan mjehurić, probivši se kroz rupu u grlu, iskočio je van. Majušan mjehurić. Na trenutak je zadržtao i puknuo je. Nije bilo praska, nije se uzdigao glasan plamen, nisu letjele crveno-žute-plave iskre odjeka. Ostala je atmosfera bez glasa i utiska, ali... u meni je narasla pohlepa da netko razumije značenje mojih riječi. Možda je on čuo jecaj koji se probio iz mjehurića. Taj jecaj – u kojem nije bilo ni buke ni riječi – njegovo značenje je bilo potpuno jasno. On je sam po sebi imao značenje. Možda je ovo bilo prije deset godina i ja sam punih deset godina imala autoritet nad svojim glasom samo uz pomoć tog jednog mjehura.

Možda je ovo bilo jučer. I ovaj mjehurić sve do danas ostao je neaktivan u tome da mi pruža potporu. Bila je to moja greška.

Nisam mogla ostati zadovoljna s tim da svoj govor razumijem samo ja. U meni se rodila pohlepa. Izazvala sam poteškoće u pravilima društva i propisima. Jedan se čovjek htio odvojiti samo zato što nije slušao moj govor. Razumio bi. Poput mene... više od mene... Moja riječ može se objasniti samo meni. Tako velika pohlepa.

Uzela sam njega sa sobom i otišli smo u moju sobu. Tamo nije bilo nikog. Zatvorila sam prozore i vrata sobe.

Osjećala sam da su ljudi, koji su se kretali redom, stajali okruživši sobu sa svih strana.

Trebala sam u tom trenutku shvatiti da se oni ne bi bez razloga odcijepili od reda. Ova je okupacija bila za njega.

Nisam ni pogledala prema njima. Prije nego li su nešto rekli, sagradila sam zid na vratima. Bila sam upoznata s jačinom njihova glasa. Trebala sam znati da nekoliko prozora i vrata ne može zaustaviti njihov ulazak unutra. Nisam vjerovala čak ni prozorima ni vratima. Mislila sam... tko zna koliko će se još mjehurića podići i prsnuti. Moj će glas postati tih. On će njegovo značenje i dalje čuvati u dlanovima. Zaklon njegovih sklopljenih ruku, zaustavit će njihovu buku da ne dođe do nas. Možda je ovo bilo prije deset godina... Možda se ograda značenja proširila oko nas. Možda se u izvanjskom svijetu rasplamsao nemir. Možda je mnogo njih krenulo u potragu za riječima. Možda je njihovo zanimanje za nas završilo, možda su se zadubili u traženje značenja riječi jedni drugih. Možda je to trajalo deset godina i baš zbog toga nisu pokušavali ući unutra, a on je ostao mirno sjediti pokraj mene. Opet... Kako će se s mojim glasom uzdići moj autoritet? Vidim jasno... nisam zanimala. U ustima imam jezik. Njegova vlakna nisu mrtva. Provjeri rukom, osjeća se žarenje.

Moj je jezik poput udovice koje je omotala glavu, traži zaštitu od nepca, tvrdog nepca, zubi i usnica. Susreće se mjesto prestanka, glas puca, ali ne onako kako sam željela. Priljepljujem jezik uz nepce, on napustivši me, luta među zubima. Želim ga poljubiti usnama, on se povlači nazad i lijepi se uz nepce. Žudnja, koja se nakupila u utrobi, pretvara se u sluz i lijepi se za grlo. Sad ni ja ne razumijem značenje svojih riječi.

Ne, ovo nije bilo prije deset godina. To je danas! Izvukla sam ga iz tame van i uzela sam ga u svoju sobu. Zatvorila

sam po jedan prozor i vrata. Između njega i mene odjednom je počeo gorjeti malen plamen.

Još prije no što se krug svijetla proširio svud oko nas, jedna njegova krhotina izašla je van kroz procjep na vratima. U tami je bio izazvan kaos. Puno je ljudi zajedno trčalo prema vratima i prozorima, neki su razbili zidove i počeli ih bacati van. Soba je postala ravna površina. Oni ljudi napravili su red i počeli je vući prema sebi. Tama je postala magnet. Ispod oluje njihovih glasova, malen plamen, poput posljednjeg jesenskog lista, treperio je.

Gledala sam... On je bio povučen na njihovu stranu. Plamen vatre treperi jednako kao i gašenje vatre.

Skupivši svu snagu mogla sam ga povući na svoju stranu. Mogla sam samo ako pokušam. Bilo je moguće samo ako riskiram svoje uključivanje u red. Moj pogled je bio na plamenu. Prije nego što se trepereći ugasio, podigla sam ga i stavila na svoj jezik. Razgraničenje moje ludosti. Mislila sam da će u meni zaštićeno gorjeti.

U tami je bila uzrokovana panika. Tisuću ruku pružalo se prema meni. Zavezali su me užetom. Otvorili su moju čeljust razdijelivši je snažnim prstima. Ali njihove ruke nisu došle do plamena. Već sam ga progutala.

Odmah su slomili moj spaljeni jezik i desni pritisnuvši ih rukama. Derali su noktima i premazivali krvlju. Utroba mi je gorjela. Spalivši riječi nastao je dim. Dim se uzdiže

gore. Ali, skupivši se u sluz, poput povraćanja uz jauk pada iz zapaljenih usta. Tko će vidjeti kako podižem riječi pale na zemlju.

Spaljene iznutrice su se skupile i povukle iza. Između, duboki bunari sami dolaze. Ispod, jako unutra, na dnu, živi plamen. Dosegavši razinu vrućih zidova bunara treptavi se plamen zaustavlja. Krv tijela će ga nastaviti natapati... plamen će gorjeti...

Možda će nakon deset godina opet doći jedan dan... kad ću ispljunuti plamen... pred njim... jer je on prepoznao da u mojoj nutrini plamti plamen.

Ali sada... gledam... oni jednaki meni izašavši po redu odlaze, a on je sasvim na kraju tog reda, baš on koji je nekoć kolebljivo stajao pored mene i kojeg sam ja povukla i...

„Stanimalo!“ Htjela sam reći: „U meni gori plamen“. Prožet krvlju, moj je jezik lutao po cijelim ustima i rekao je: „Idi, u zapaljenoj utrobi ne gori plamen.“

Sa svakom ispljunutom riječju izašao je gust, crven dim; širio se ispred okružene sobe. „I ovaj se plamen ugasio“, govorili su jedan drugome, i baš oni, koji su htjeli ugaziti plamen, opušteno hodajući, išli su puštajući njegovu bol.

Možda koji trenutak ili dva vani i izgorio bi... moglo je biti, ovi ljudi prekršili bi stoljećima star sporazum s mrakom, odbacuju svoju naviku, bojeći se svjetla i otkidaju... Pa opet, tko je mogao utrnuti plam?

Ali sada... Oni ne znaju... sada da... je ispred njih dim već izišao. Povezani ljudi u redu odlaze poput slijepaca. Dim ih guta jednog po jednog. On je na kraju reda. Nema načina da ga spasim. Da povičem? Ali ja ne vladam svojim glasom.

Doista... još malo i... neću ni pokušavati govoriti. Ne na način onih koje je već progutao dim. Imam plan.

Premchand

IGRAČI ŠAHA

Prijevod: Mia Stubičar

Bilo je to u vrijeme Wađida Alija Šaha. Lucknow bijaše uronjen u raskoš. Baš svi, veliki i mali, siromašni i bogati, bili su skloni rasipnosti. Neki su organizirali skupove na kojima se plesalo i pjevalo, neki su nalazili zadovoljstvo u opijenosti opijumom. U svakom aspektu života vladale su uгода i dokolica U državničkom sektoru, u polju književnosti, u

društvenom stanju, umjetničkom stvaralaštvu, proizvodnji i trgovini, u jedenju i ponašanju – u svemu se vidjela rastrošnost. Državne službenike preplavili su osjetilni užici i požuda, pjesnici su bili usredotočeni na opis ljubavi i rastanka, zanatlije na zlatne i srebrne umjetnine i proizvodnju muslina, poslovođe su bili zauzeti trgovinom lijekova za oči, parfema, crnog kozmetičkog praha i krema.

U očima sviju zrcalila se opijenost raskoši. Nije se znalo ništa o događajima u svijetu. Odvijale su se borbe prepelica. Kladili su se na jarebice. Negdje bi se prostrla tkanina za igru pa bi se začula graja: Dobitak! Ponegdje bi započelo žestoko natjecanje u šahu. Od kralja do prosjaka – svi su bili opijeni tim ludilom do te mjere da bi i fakiri, kad bi isprosili novac, umjesto rotija uzimali opijum ili ¹*madak*. Igranjem šaha i kartanjem, stranim i indijskim, oštrio se um, povećavala se intelektualna moć i stečena je navika rješavanja kompliciranih problema. Ti su se razlozi snažno zagovarali (svijet čak ni danas nije slobodan od ljudi koji se drže tih uvjerenja). Stoga, ako su Mirza Sađđad Ali i Mir Rošan Ali većinu svoga vremena provodili u oštrenju uma, koji se razuman čovjek mogao tomu protiviti? Obojica su imali naslijeđen imetak, bezbrižan život. Kod kuće su dobro blagovali. A što bi drugo i radili?

Rano ujutro dvojica bi prijatelja nakon doručka proširili prostirku za šah, složile bi se šahovske figure i počinjali bi strategiju igre. Nisu znali kada je podne, kada tri sata, kada večer! Često bi iz unutrašnjosti kuće dopirao glas da je jelo

¹Vrsta opijuma

gotovo. S ove strane dolazio bi odgovor: „Idi, sad ćemo, prostri stolnjak.“ Bespomoćni je kuhar donosio hranu u sobu i oba su prijatelja istovremeno radila dva posla.

U kući Mirze Sađđada Alija nije živjela nijedna starija osoba pa su se zato u dnevnoj sobi nalazile društvene igre. Međutim, članovi Mirzine obitelji nisu bili zadovoljni tim njegovim ponašanjem. Da ne govorim o ukućanima, čak su susjedi i kućna posluga neprestano kritizirali s puno mržnje: „Igra je veliko zlo. Uništava kuću. Ne dao Bog nikome da postane ovisan o njoj jer čovjek više nije ni od Boga ni od svijeta. Teška je to bolest.“

Mirzina ju je supruga toliko zamrzila da je vrijeđala supruga kad god bi joj se pružila prilika. Ali teško bi takvu priliku imala. Igra bi se prostirala dok je ona još spavala. Mirza bi ulazio u kuću noću, kad bi ona utonula u san. Kad je navečer utonula u san, Mirza je ušao u kuću. Da, ona je svoj bijes iskaljivala na slugama: „Zar traže ²paan? Recite im neka dođu i sami ga uzmu. Zar nemaju vremena za jelo? Idite i razbijte im hranu od glavu. Neka jedu ili nahrane pse, što god žele.“ Nije mu mogla reći ništa direktno. Nije bila toliko kivna na svoga muža koliko na gospodina Mira. Prozvala ga je Mirom Kvariteljem. Možda je gospodin Mirza u svoju obranu svu krivnju svalio na Mira.

Gospođu je jedan dan počela boljeti glava. Rekla je sluškinji: „Idi i pozovi gospodina Mirzu. Neka ode liječniku i donese lijek. Trči, brzo!“ Sluškinja je otišla, a gospodin Mirza reče: „Evo me odmah.“

²Betel – vrsta papra. Na Istoku (osobito među malajskim narodima) upotrebljavaju ga za žvakanje.

Mirzina supruga bila je vrućeg temperamenta. Nije ni čudo što se ljuti – nju boli glava a suprug nastavlja igrati šah. Lice joj je pocrvenjelo. Rekla je sluškinji neka ode i kaže mu da odmah ode ili će sama otići k liječniku.

Mirza je bio zaokupljen vrlo zanimljivom igrom u kojoj su mu dva poteza trebala do mata. Ljutito je rekao: „Što umire? Zar nema trunku strpljenja?“

Mir: „Joj, idite i poslušajte pa se vratite. Žene su osjetljive.“

Mirza: „Da, zašto ne bih otišao? U dva poteza čeka vas mat.“

Mir: „Gospodine, nemojte se oslanjati na to. Ovaj potez zamišljen je da dobije vaše figurice i da bude mat. Idite, pa se vratite. Zašto je bespotrebno mučite?“

Mirza: „Otići ću čim bude mat.“

Mir: „Neću igrati. Idite i pobrinite se za nju.“

Mirza: „Priatelju, morat ću k liječniku. Nju uopće ne boli glava. Bojim se da je to samo izgovor.“

Mir: „Što god da je, trebat ćete se pobrinuti za nju.“

Mirza: „U redu. Jedan potez pa odlazim.“

Mir: „Nema šanse! Neću ni taknuti figure dok ju ne poslušate i ne vratite se.“

Gospodin Mirza je bespomoćan otišao unutra, žena se namrštila, ali je kroz jecaje progovorila:

„Toliko ti je drag taj prokleti šah! Da netko i umre, tebi ne bi palo na pamet ustati. Žali Bože takvih muškaraca.“

„Što ću, Mir me nije puštao. Jedva sam ga se otarasio i došao.“

„Da li on misli da su svi toliko lijeni poput njega? Ima li on obitelj ili je sve potjerao od sebe?“

„Čovjek je veliki ovisnik. Kada dođe, postanem bespomoćan pa i ja moram igrati.“

„Zašto ga ne potjeraš?“

„Sličan mi je, vršnjak i za dva prsta u boljem položaju od mene. Moram imati poštovanja prema njemu.“

„Ja ću ga potjerati. Neka se samo ljuti. Prehranjuje li nas on? Kraljica će se ljutiti, uzeti mu bogatstvo. Hariya, idi i donesi šah. Reci Miru da gospodin sada neće igrati i neka izvoli otići.“

„Da ti nije palo na pamet tako nešto! Zar me želiš ponižiti? Hariya, stani, kamo ćeš?“

„Braniš joj da ode? Onaj tko je zaustavi, krvi će mi se napiti. Dobro, zaustavio si je. Da mi je znati kako ćeš mene zaustaviti.“

Rekla je i ljuta otišla u dnevnu sobu. Mirza je problijedio. Stao je preklinjati ženu: „Pobogu, preklinjem te Hazratom Hussainom. Gotov sam ako odeš.“ Ali žena ga nije poslušala. Otišla je do vrata *divanhane*, ali se nije mogla samo tako prešetavati pred drugim muškarcem. Soba je slučajno bila prazna. Mir je tu i tamo rasporedio figure i vani se šetao kako bi dokazao svoju nedužnost. Što se zatim desilo? Ušla

³Veća prostorija u kućama orijentalne gradnje za boravak, razgovor i pušenje.

je i prevrnula igru, neke figure bacila je ispod drvene klupe, a druge van, zatvorila je vrata i stavila lokot. Čim se Mir pojavio na vratima, ugledao je vani bačene figurice dok mu je do ušiju dopirao zveket narukvica. Kad su se vrata zatvorila, shvatio je da se gospođa naljutila. Šutke se uputio kući.

Mirza reče: „Vidi što si napravila!

„Dođe li Mir sada ovamo, smjesta ću ga potjerati. Ako je toliko posvećen Bogu, neka bude svetac! Samo vi igrajte šah dok se ja ubijam od posla u kuhinji. Idemo li kod liječnika ili još razmišljaš?“

Mirza je izašao iz kuće, ali nije otišao k liječniku, nego k Miru i sve mu ispričao. Mir je rekao:

„Sve mi je bilo jasno kad sam vidio figurice kako lete. Odmah sam pobjegao. Činilo se da je jako ljuta. Toliko ste je razmazili, nije to u redu. Što se nju tiče što vi radite vani? Njezin je posao voditi kućanstvo pa što se onda upliće u druge stvari?“

„U redu. Recite gdje ćemo sada igrati.“

„Bez brige. Kuća je ogromna. Jednostavno ćemo ovdje naći mjesto.“

„Ali kako ću nagovoriti ženu? Ljuti se i kad sjedim kod kuće. Ako se budemo ovdje sastajali, neće me živoga pustiti.“

„Prijetelju, dopustite joj da kaže što želi, za par će je danaprocí. Ali od danas budite malo stroži prema njoj.“

Iz nekoga je nepoznatog razloga supruga gospodina Mira smatrala njegov boravak daleko od kuće prikladnim. Zbog toga nije nikada kritizirala njegovu privrženost šahu, već bi ga podsjećala ako bi ponekad kasnio. Zato se gospodinu Miru činilo da je njegova žena vrlo pristojna i pažljiva. Ali kad se u dnevnoj sobi počela prostirati šahovska ploča, a gospodin Mir po cijele dane boravio u kući, počelo joj je biti teško. Njena je sloboda bila ograničena. Cijeli je dan žudjela da proviri kroz vrata.

Potom je počelo i ogovaranje među slugama. Do tada su po cijele dane ležali i ubijali vrijeme. Bilo im je svejedno je li netko ušao u kuću ili izašao. Sada su svo vrijeme, od 0 do 24 bili u pogonu. Sad bi dobili naredbu da donesu paan, sad slatko. I nargila je stalno gorjela poput srca nekog ljubavnika.

Svako bi malo odlazili do gospođe i govorili: „Gospođo, gospodinov šah postao nam je teret. Od cjelodnevnog trčanja dobili smo žuljeve na nogama. Kakva to igra traje od jutra do mraka. Sat–dva dovoljno je za igru. Ne žalimo se, mi smo njegovi sluge. Ako da naredbu, pokorit ćemo se, ali ta je igra prokleta. Igrač od toga nema sreće, nevolja bez sumnje stiže u kuću. Viđene su cijele četvrti kako jedna za drugom propadaju. Ta se glasina širi po cijelom susjedstvu. Mi smo njegovi ponizni sluge i njegova nas pokvarenost rastužuje. Ali što da poduzmemo?“

Na to je gospođa rekla: „Ni meni se to ne sviđa, ali on nikoga ne želi slušati. Što da se radi?“

U susjedstvu je bilo nekoliko starješina koji su međusobno izmišljali svakojake bijede: „Nema više sigurnosti. Ako je ovo stanje naših bogataša, onda je samo Bog zaštitnik. Ovo kraljevstvo propast će zbog šaha. Predznaci su loši.“

U kraljevstvu je zavladao jadikovanje. Pljačkao se narod usred bijela dana. Nije bilo nikoga tko bi poslušao žalbe. Sve seosko bogatstvo povučeno je u Lucknow i spiskano na kurtizane, zabavljače i ispunjenje drugih užitaka. Dug Istočno-indijske kompanije rastao je iz dana u dan i bivao sve teži, poput vlažne deke. Nije se prikupljao ni godišnji porez zbog odsutnosti zakona i reda u državi. Premda je službenik prijeto, ljudi su ipak bili posve obuzeti užicima. Nitko nije mario.

Prošlo je nekoliko mjeseci, a šah se i dalje igrao u dnevnoj sobi gospodina Mira. Riješene su sasvim nove sheme, napravljene nove kule, potpuno novi strateški položaj snaga. Ponekad je u igri došlo do svađe, ukazala se prilika za uvrede, ali je ubrzo nastupila i pomirba među dvojicom prijatelja. Ponekad je došlo do toga da su podigli igru. Mirza bi se naljutio i otišao kući, a Mir ostao u svojoj. Svu zlobu ublažavao je cjelonoćni san. Obojica bi u rano jutro stizali u *divanhanu*. Jednog je dana, dok su dvojica prijatelja bili zadubljeni u teški problem, na konju stigao jedan časnik kraljevske vojske, kako bi pitao za gospodina Mira. Mir se izbezumio. Kakva ga je to nevolja zadesila? Kome je ovaj poziv upućen? To ne može biti dobro. Zatvorio je kućna vrata i rekao slugama: „Recite da me nema kod kuće.“

Konjanik: „Pa gdje je onda ako ga nema kod kuće?“

Sluga : „To ne znam. O čemu se radi?“

Konjanik: „Što bih tebi govorio? On je pozvan. Možda traže neke vojnike za vojnu službu. Feudalac nije šala! Ako bude morao na front, naučit će kako život može biti težak.“

Sluga: „Dobro, idite. Bit će mu rečeno.“

Konjanik: „Nema potrebe. Sutra ću sam doći jer mi je naređeno da ga odvedem.“

Konjanik je otišao. Miru je duša zadrhtala. Reče Mirzi: „Recite, prijatelju, što će se dogoditi?“

Mirza: „Snašla nas je velika nevolja. Samo da i mene ne pozove.“

Mir: „Jadan ja! Rekao je da će opet doći.“

Mirza: „Proklet bio. Ako kojim slučajem budemo morali na front, poginut ćemo prije vremena.“

Mir: „Postoji samo jedan način da nas ne nađu kod kuće. Od sutra igramo negdje u pustoši, na obali rijeke Gomati. Tko će saznati? Kad Visočanstvo dođe, vi ćete se vratiti.“

Mirza: „Alaha mi! Dobro ste to smislili. Ništa nam drugo ne preostaje.“

Mirova supruga rekla je onome konjaniku: „Fino ste ga potjerali.“

Odgovorio je: „S takvim budalama kao od šale mogu što hoću. Šah im je posve oduzeo razum i duh. Sad nema teoretske šanse da ostanu kod kuće.“

3

Od sljedećeg su dana dvojica prijatelja u cik zore izlazila iz kuće. Držali bi malenu prostirku pod rukom, u kutiji duhan i zaputili se prema jednoj staroj džamiji na obali rijeke Gomati, koju je možda dao sagraditi Asaf-Ud-Daulah. Putem bi uzeli duhan, *čilam*⁴ i vino, i čim bi stigli u džamiju, raširili bi prostirku, napunili lulu i zaigrali šah. Nisu marili ni za Boga ni za svijet. Iz njihovih ustia ne bi izlazile druge riječi osim ŠAH i MAT. Vjerojatno ni yogi ne bi bio toliko koncentriran u meditaciji. Kad bi poslijepodne ogladnili, jeli bi kod nekog pekara, popušili čilam i zatim ustrajali u igri. Ponekad se ni jela ne bi sjetili.

Političko stanje u državi bilo je sve strašnije. Vojne jedinice kompanije primicale su se sve više Lucknowu. U gradu je bio sveopći kaos. Svi su s obitelji bježali na selo. Ali naše šahiste uopće nije bilo briga. Od kuće su odlazili puteljci-ma. Bojali su se da ih ne ugleda neki kraljev pomoćnik koji bi ih odveo na prisilni rad. Željeli su trošiti na tisuće rupija koje bi dobivali od imanja ne dajući ništa zauzvat.

Jednog su dana igrali šah u ruševinama džamije. Mirza je bio slabiji. Mir je davao mat za matom. U tom su se trenutku na vidiku pojavili vojnici iz kompanije. Bila je to vojska Britanaca, koja je dolazila zauzeti Lucknow.

⁴Vrsta lule

Mir je rekao: „Dolazi engleska vojska. Neka nam Bog pomogne!“

Mirza: „Neka dođu. Spašavaj šah. Ovaj šah!“

Mir: „Pogledajmo, stanimo u kut.“

Mirza: „Vidjet ćete. Čemu žurba? Prvo šah!“

Mir: „Imaju topništvo! Vjerojatno ih je pet tisuća. Mladi su. Lica su im crvena kao majmunima! Strah me gledati ih.“

Mirza: „Ne izmišljajte! Prodajte tu foru nekome drugome. Ovaj šah!“

Mir: „Čudni ste vi. Grad je u opasnosti, a vama je samo mat na pameti! Kako ćemo kući ako opkole grad?“

Mirza: „Vidjet ćemo kada dođe vrijeme da se vratimo kući. Mat! Dobio sam vas.“

Vojska je prošla. Bilo je deset sati. Ponovno je postavljena šahovska ploča.

Mirza reče: „Gdje ćemo danas jesti?“

Mir: „Danas je post. Jeste li jako gladni?“

Mirza: „Nisam. Tko zna što se događa u gradu. Ljudi su vjerojatno pojeli i mirno spavaju, a kralj je u haremu.“

Otkucala su tri sata kada su dva gospodina ponovno zai-grala. Ovaj je put Mirza bio slabiji. U četiri su začuli korake vojske koja se vraćala. Zarobljenog kralja Wađid-Alija Šaha vojska je odvodila na neko nepoznato mjesto. U gradu nije

bilo ni buke ni nasilja. Nije prolivena ni kap krvi. Kralj neovisne države nije do danas bio tako zarobljen – mirno i bez krvoprolića. To nije bila ahimsa zbog koje bi bogovi bili zadovoljni, nego kukavičluk nad kojim bi i veće kukavice prolijevale suze. Kralj velike države Oudh prognan je i zarobljen, a grad Lucknow mirno je spavao. Vrhunac političke propasti.

Mirza reče: „Tirani su zarobili kralja.“

Mir: „Bit će da je tako. Šah!“

Mirza: „Pričekajte malo. Ne da mi se sada. Jadni navaab vjerojatno sada lije krvave suze.

Mir: „Neka plače. Neće baš uživati ondje. Šah!“

Mirza: „Nisu svi dani isti. U teškoj smo situaciji.“

Mir: „Da, istina. Evo ga opet, ubrzo mat. Nećete se izvući.“

Mirza: „Za Boga miloga. Beščutni ste. Ne rastužuje vas tolika nevolja. Jao! Jadan Wađid-Ali Šah.“

Mir: „Spasite prvo svog kralja pa onda žalite pravog. Mat! Dajte mi ruku.“

Odmicala je vojska s kraljem. Čim je otišla, Mirza je ponovno raširio prostirku za šah. Teška je rana koju zadaje poraz. Mir reče: „Idemo otpjevati jednu tužaljku dok žalimo kralja.“ Mirzina odanost prema kralju iščezla je skupa s porazom. Nestrpljivo je tražio revanš.

Smračilo se. U ruševini se začulo glasanje šišmiša. Lastavice su se vraćale i lijegale svaka u svoje gnijezdo. Ali šahisti su nastavili s igrom i borili se poput ratnika žednih krvi. Mirza je već izgubio tri partije zaredom. Ni četvrta nije bila ništa bolja. Stalno je bio na oprezu, čvrsto uvjeren u pobjedu, ali svako bi malo neki potez bio loš zbog čega mu se kvarila igra. Svaki se put zajedno s porazom pojavljivala želja za osvetom i bijes je bivao sve jači. S druge strane, Mir je pjevao gazal od ushićenja i pucketao prstima kao da je pronašao neko skriveno blago. Mirzu su gazali nervirali, ali ga je hvalio kako bi se riješio sramote od poraza. Što je slabije igrao, sve više je gubio strpljenje, do te mjere da ga je svaka sitnica počela srditi: „Ne mijenjajte potez! Napravite ga pa ga promijenite. Dajte više napravite samo jedan. Zašto dirate figuricu? Pustite je. Ne dirajte je dok se ne odlučite na potez. Za jedan vam treba pola sata. Ne igra se tako. Onaj koji treba više od pet minuta za jedan potez, taj i gubi. Evo vas opet! Mirno je stavite ovdje.“

Mirova je kraljica odnesena. „Kada sam napravio potez?“ upita.

Mirza: „Jeste već. Figuricu stavite ovdje – u ovo polje!“

Mir: „Zašto baš u ovo? Kada sam je ispustio iz ruku?“

Mirza: „Ako je ne pustite do Sudnjeg dana, zar onda neće biti pomaka? Počeli ste varati otkako vam je uzeta kraljica.“

Mir: „Vi varate. Poraz i pobjeda nastaju po sudbini. Nitko ne pobjeđuje dok vara.“

Mirza: „Onda ste vi primili mat u ovoj partiji.“

Mir: „Zašto je to bio moj mat?“

Mirza: „Onda figuricu stavite u ovo polje gdje je i prije bila.“

Mir: „Zašto bih? Neću.“

Mirza: „Zašto nećete? Morat ćete.“

Rasprava se počela zahuktavati. Svaki se držao svojih uvjerenja. Nijedan nije odustajao. Počeli su nebitni razgovori. Mirza je rekao: „Da je netko u vašoj obitelji igrao šah, znali biste pravila. Ako su oni uvijek obavljali zatupljujuće poslove, zašto vi onda igrate šah? Plemstvo je nešto drugo. Nitko ne postaje plemićem samo stjecanjem nasljedstva.“

Mir: „Što? Bit će da vaš otac obavlja takve poslove. Mi generacijama igramo šah.“

Mirza: „Joj, ma dajte. Proveli ste život kao kuhar Gaziudina Haidera, a sada ste plemić. Nije to šala.“

Mir: „Zašto sramotite svoje pretke? Bit će da su oni kuhari. Naši su uvijek dolazili ovamo kako bi jeli s Bad Šahom.“

Mirza: „Nosi se, kosaču! Prestani se hvaliti.“

Mir: „Držite jezik za zubima, inače neće biti dobro. Nisam navikao na to. Iskopat ću vam oči ako mi budete prijetili pogledom. Imate li hrabrosti?“

Mirza: „Ako je želite vidjeti, slobodno pridite. Bilo kako bilo, danas će doći do dvoboja.“

Mir: „Tko te se ovdje boji?“

Izvukli su mačeve iz pojasa. Bilo je to u vrijeme Mogula. Svatko je bio opasan mačem, bodežima i drugim oružjem. Obojica su bili hedonisti, ali ne i kukavice. Politika ih nije zanimala. Zašto bi poginuli za kralja i kraljevstvo? Nije im nedostajalo osobne hrabrosti. Promijenili su pozicije, mačevi su zasjali, začuo se njihov zveket. Pali su ranjeni i previjajući se od boli dali svoje živote. Oni koji nisu prolili ni kap suze za svoga kralja dali su život braneći šahovsku kraljicu.

Smračilo se. Šahovska ploča bila je raširena. Kraljevi su sjedili na svojim prijestoljima kao da oplakuju smrt dvojice junaka. Posvuda je zavladała tišina. Urušeni lukovi i zidovi i minareti prekriveni prašinom motrili su ove leševe i tugovali.

Munši Premcand

TEST

Prijevod: Marija Šimag

Kada je Sardar Suđan Singh, divan Devgarha, ostario, sjetio se Boga. Otišao je do kralja te rekao: „O Višnu! Služio sam četrdeset godina, ostario sam i nemam snage više brinuti se za administraciju. Ne želim okaljati svoje dobro ime nekom greškom. Tako bi moja životna reputacija pala u vodu.“

Kralj je poštovao iskustvo i taktičnost svog divana. Uvjerao ga je, ali divan nije odustajao. Kralj je morao prihvatiti njegovu molbu, međutim, prihvatio ju je uz uvjet da Rijasat mora sam pronaći novog divana.

Sljedećeg je dana u novinama bilo objavljeno da je Devgarhu potreban dostojan divan te svi koji se smatraju kompetentnim za taj položaj trebaju doći predstaviti se divanu Suđanu Singhu. Kandidat ne treba imati diplomu, ali mora biti snažan. Oni koji imaju slab želudac ne trebaju se zamarati dolaskom. Svi će kandidati biti tretirani kao gosti te će se procjenjivati njihovo ponašanje i karakter u trajanju od jednog mjeseca. Više će se cijeniti dužnost nego znanje. Gospodin koji zadovolji uvjete bit će postavljen na to mjesto.

Objava je stvorila nemir u zemlji. Takva pozicija, a bez kvalifikacija? To je samo lutrija. Stotine mladića dolazilo je iskušati svoju sreću – u Devgarh su počeli pristizati raznoliki novi ljudi. Svakim vlakom stizali su brojni kandidati. Neki su došli iz Pandaba, neki iz Madrasa, neki su pratili najnovije modne trendove, a neki su se isticati svojom jednostavnošću. Panditi i Molavi također su mogli iskušati sreću. Jadničci, uvijek su ispaštali jer nisu imali diplome, ali ovdje im nije bila potrebna. U Devgarhu su se počele pokazivati raznovrsne svečane odore, šareni kaputi i ćoge. Međutim, većina kandidata imala je diplomu. Iako diploma nije bila uvjet, igrala je važnu ulogu.

Sardar Suđan Singh odlično je organizirao smještaj gostiju. Svatko je imao svoju sobu, a dane su brojali kao što muslimani broje dane ramazana. Svatko se od njih pokušavao prikazati u najboljem svjetlu. Gospodin A, koji je inače spavao do 9 sati, sada je šetao parkom prije izlaska sunca. Gospodin B bio je ovisan o hukki, a sada je kasno u noć, skriven iza zatvorenih vrata u

mraku, pušio cigarete. Gospoda C, D i E, koji su poslugu tretirali kao robove, sada im se nisu obraćali bez poštovanja. Gospodin F bio je ateist, sljedbenik Huxleya, no sada bi njegovoj religioznosti mogli pozavidjeti i svećenici u hramovima. Gospodin G mrzio je knjige, a sada se zadubljavao u čitanje velikih romana. S kim god da si razgovarao, činio se kao primjer skromnosti i morala. Gospodin Sharma provodio je svoje dane recitirajući vedske mantre, a gospodin Molvi nije imao drugog posla osim klanjanja namaza i čitanja Kurana. Svi su znali da će gnjavaža trajati mjesec dana, ali nitko ne pita kada, kako ni gdje gnjavaža prestaje. Mladiće je promatrao starac prerušen u draguljara ne bi li spazio labuda među vranama.

Jednoga je dana grupa modno osviještenih predložila igru hokeja. Predložili su je igrači koji treniraju hokej. Na kraju krajeva, i to je umjetnost, pa zašto je skrivati? Postoji mogućnost da će pasti neke maske. Odluka je pala, igralište je pripremljeno i igra je počela. Udarali su loptu kao da je kakav uredski materijal.

Ovo je bila posebna stvar u Devgarhu. Učeni i cijenjeni ljudi igrali su misaone igre poput šaha i kartanja, a igre koje uključuju trčanje i skakanje smatrale su se igrama za djecu.

Igra se odvijala s velikim uzbuđenjem. Kada je napadačka strana žurila naprijed, djelovala je poput rastućeg vala koji se približava, ali obrana je zaustavljala rastući val poput čeličnog zida. Igra je trajala do večeri. Igrači su se kupali u znoju dok su im se oči i obrazi crvenjeli od naleta krvi, bez daha. Utakmica je završila neriješeno.

Pala je noć. Blizu igrališta nalazio se jedan kanal preko kojeg nije bilo nikakvog mosta. Putnici su morali prijeći preko kanala. Utakmica je završila, a igrači su odmarali i lovili dah. U to je vrijeme do kanala stigao seljak s punim kolima žita, ali kola se nisu mogla uspeti kanalom, dijelom zbog blata, a dijelom zbog strmine kanala. Seljak bi povremeno tjerao bikove, a povremeno pokušavao pomaknuti kotače vlastitim rukama, ali teret je bio pretežak, a bikovi preslabi. Kola se nisu uspinjala, a kada jesu, odmah bi skliznula natrag. Seljak je neumorno pokušavao gurnuti kola i bijesno je udarao bikove, ali se kola nisu micala. Jadničak, beznadno je tražio pomoć, ali nitko nije dolazio. Nije mogao ostaviti kola da ode tražiti pomoć. Bio je u velikoj nevolji. Tada su prolazili igrači hokeja noseći štapove u rukama. Seljak ih je gledao milostivim očima, ali nije smogao hrabrosti pitati za pomoć. Igrači su prolazili pokraj njega, ali kao da ga ne vide, bez sažaljenja. Njihove oči bile su pune sebičnosti i ponosa, bez imalo dobrote i ljubavi. Međutim, među njima je bio mladić u čijem je srcu bilo suosjećanja i hrabrosti. Ozlijedio je nogu igrajući hokej te je polako šepao. Odjednom mu je pogled pao na kola te se zaustavio. Čim je vidio seljaka, sve mu je bilo jasno. Ostavio je štap sa strane, skinuo kaput i upitao seljaka: „Da Vam pomognem gurnuti kola?“

Ispred seljaka stajao je visok i jak mladić. Seljak se sagnuo i rekao: „Poštovani, kako da Vam kažem?“ Mladić se nadovezao: „Čini se da dugo ovdje čekate. Dobro, sjedite na kola i upregnite bikove, a ja ću pogurati kotače. Kola će se uspeti.“

Seljak je sjeo na kola, a mladić je gurnuo kotače. Mladić je upao u blato do koljena, ali nije odustajao. Ponovno je snažno gurnuo, a seljak je upregnuo bikove. Bikovi su našli uporište, vratila se hrabrost te su povukli posljednji put i izvukli kola iz kanala.

Seljak je stao pred mladića, sklopio ruke i rekao: „Spasili ste me! Da niste, morao bih provesti cijelu noć ovdje.“

Mladić se nasmiješio i rekao: „Hoću li dobiti kakvu nagradu?“ Seljak je ozbiljno odgovorio: „Ako Bog da, postat ćeš divan.“

Mladić je pozorno gledao seljaka. Činilo mu se da je to Suđan Singh. Imao je isti glas i lice. Seljak je također pozorno gledao u mladića. Vjerojatno je pretpostavio o čemu razmišlja. Nasmijao se i rekao: „Bisere pronađe samo onaj koji duboko roni.“

Prošao je period od mjesec dana te je stigao dan proglašenja divana. Kandidati su bili uzbuđeni od ranog jutra. Željeli su čuti odluku sudbine, no čekanje se činilo kao ogroman teret. Lica su im mijenjala boje u skladu s nadom i razočaranjem. Nitko ne zna tko je taj srećković, Lakšmin miljenik. Kralj je navečer održao skup na kojem su bili prisutni svi gradski bogatuni, slavni, državni časnici i suci zajedno s kandidatima. Srca kandidata glasno su lupala.

Sardar Suđan Singh ustao je i počeo govoriti: „Dragi kandidati za mjesto divana! Ako sam vam zadao kakvu nevolju, molim vas da mi oprostite. Za ovaj je položaj bilo nužno

pronaći osobu koja je suosjećajna i jakog duha, čije je srce velikodušno i tko se hrabro suočava s poteškoćama. Srećom, pronašli smo takvu osobu. Takvih je ljudi malo na svijetu, a oni su već postavljeni na visoke položaje te ne možemo do njih. Čestitam državi na novom divanu, Đankinathu.“

Svi su pogledali prema Đankinathu. Bogatuni i državni časnici gledali su ga s poštovanjem, a ostali kandidati sa zavišću.

Sardar je nastavio: „Vjerujem da nećete odbiti osobu koja je unatoč vlastitoj ozljedi pomogla siromašnom seljaku izvući kola iz blata. Takva osoba mora biti suosjećajna, odlučna i hrabra te nikad ne bi potlačila siromašne. Njegova ga ustrajnost ga čini čvrstim. Možda će se prevariti, ali nikad se neće odvojiti od vjere i milosti.

Renu

PANCLIGHT

Prijevod: Ana Vragolović

Za svotu novca skupljenu od globe u posljednjih 15 mjeseci *panči* iz zajednice Mahto ove su godine na sajmu povodom *Ramnavamija* kupili petrolejsku svjetiljku Petromax. U selu je sveukupno bilo osam *pančājata*. Svaka kasta ima zasebno

¹ *Panči* – doslovno prevedena hindska riječ *panch* koja u priči označava članove kastinskog vijeća

² *Ramnavami* – festival koji slavi rođendan Rame

³ Pančajat – kastinsko vijeće (skupina, zbor petorice), organ lokalne samouprave

okupljalište. Svaki je pančajat imao tepih, šarenu prostirku i sedmerobjnicu te Petromax, koji seljaci zovu i *panchlight*.

Nakon što su kupili *panchlight*, panči su, još na sajmu, odlučili: „Ostalo nam je deset rupija, neka se za taj novac kupe potrepštine za *pūđu* “. Ne treba posvećenje mehaničke naprave obaviti bez nekih ritualnih tričarija. Pa i za doba britanske vladavine prinosila se žrtva prije gradnje mosta.

Cijeli pančajat vratio se sa sajma u selo još za bijela dana. Na čelu je hodao pančajatski podvornik, noseći na glavi kutiju s *panchlightom*, a za njim su išli glavar, savjetnik i ostale starješine.

Prije nego što su i došli do sela Futangi Jha, iz Brahman-ske ih je zajednice s podsmijehom upitao: „Mahto, koliko ste dali za ovaj fenjer?“

Ne vidi on, ovo je *panchlight*! Ljudi iz brahmanske zajednice govore baš ovako. Uljanicu iz svoje kuće nazvat će električnom žaruljom, a tuđi *panchlight* fenjerom!

Okupili su se svi ljudi iz zajednice. Žene i muškarci, stari i mladi stali su sa svime što su radili i dotrčali: „Brzo, brzo, stigao je naš *panchlight*, *panchlight*!“ Podvornik Aganu Mahto opomenuo bi svako malo: „Hajde, dalje, malo dalje! Ne dirajte, da ne smrdate!“

Glavar je rekao svojoj ženi: „Obred će biti navečer. Brzo se okupaj i pripremi obredni oltar.“

⁴ *Panchlight* – tvorenica od engleske riječi *light* (*svjetiljka*) i hindske riječi *panch* (*pet*), koja se nalazi u korijenu riječi *pančajat*

⁵ *Puđa* – obred čašćenja bogova prinosima

Voditelj lokalne skupine koja je pjevala *kīrtane* obratio se svome vjerskom zboru: „Gledajte, danas ćemo pjevati kīrtan pod svjetlom panchlighta. Odmah kažem falšatorima – tko danas falša, od sutra leti iz zbora!“

Ujna Gulari u grupi žena zapjevušila je Tulsidasovu pjesmu. Mala su djeca od uzbuđenja, bez ikakva povoda, počela raditi galamu.

Jedan sat prije zalaska sunca svi su se ljudi iz zajednice okupili pred vratima glavara: „Panchlight, panchlight!“

Nije se pričalo ni o čemu drugom osim o panchlightu, nije bilo druge teme. Glavar je, povlačeći dim iz nargile, ispričao: „Trgovac nam je prvo rekao ‘čitavih pet dvadesetice i pet rupija’. Rekao sam: ‘gospodine trgovče, nemojte misliti da smo mi potpuni seljaci. Vidjeli smo mnogo panchlighta’ Nakon toga trgovac je počeo proučavati moje lice. Rekao je: ‘čini se da ste vi glavar kaste. Dobro, kad je sam glavar došao da bi kupio panchlight, dajem vam za samo pet dvadesetice’.“

Gospodin savjetnik dodao je: „Doista je pronicljiv bio taj trgovac. Radnik u dućanu nije nam htio dati kutiju za panchlight. Rekao sam mu: ‘Pogledajte, gospodine trgovče, kako ćemo nositi panchlight bez kutije! Trgovac je izgrdio radnika: ‘Koji ti je vrag!? Zar pred očima savjetnika igraš podmuklo? Daj mu kutiju!’“

Ljudi iz zajednice pogledali su glavara i savjetnika očima punim poštovanja. Glavar je saopćio grupi žena: „Panchlight je piskao cijelim putem!“

⁵ *Kirtan* – hvalospjev, vrsta pobožne pjesme

Ali... baš kad nije trebalo pojavilo se „ali“! Iz dućana trgovca Rudal Saha stigle su tri boce kerozina i pojavilo se pitanje – tko će upaliti panchlight?

Na to nitko ranije nije mislio. Nitko se toga nije sjetio prije kupovine panchlighta. Nitko se nije sjetio niti nakon kupovine. Asad su potrepštine za obred bile spremne. Pjevači kīrtana raširili su opremu i sjedili s bubnjevima i cimbalima. I panchlight je bio položen ondje. Nikad do danas seljaci nisu kupili predmet koji bi bio problem upaliti i ugasiti. Zar ne ide poslovice ovako: „Brate, da nabavim kravu? Ali tko će je musti?“ Vidi zabave! Tko će sad upaliti ovu mehaničku napravu?

Nije stvar u tome da u cijelom selu nije bilo nikoga tko bi znao upaliti panchlight. Svaki je pančājat imao panchlight i bilo je ljudi koji su ga znali upaliti. No, pitanje je kako će, kad su po prvi put pripremili obred, pripremili posvećenje, upaliti panchlight uz pomoć čovjeka iz drugog pančājata. Bolje je ostaviti ga da stoji. Tko bi mogao podnijeti vječnu porugu! Ljudi iz druge zajednice podbadat će svakom prilikom: „Tuđa je ruka prvi put zapalila vaš panchlight!“ Ne, ne! U pitanju je čast pančājata. Ne smije se reći ljudima iz druge zajednice!

Posvuda se proširila tuga. Postajalo je sve mračnije. Nitko danas u svojoj kući nije upalio niti uljanicu. Tko bi je palio kad ovdje imamo panchlight?

Sav je trud pao u vodu. Glavar, savjetnik i podvornik nisu ni glasa pustili. Lica panča bila su smrknuta. Netko je priglušnim glasom rekao: „Fini nas stroj dobroano zeza.“

Jedan je mladić donio vijest: „Ljudi iz Rajputske zajednice smiju se kao ludi. Kažu, ako se uhvatiš za uho i ispred panchlighta napraviš pet čučnjeva, upalit će se odmah.“

Čuvši ovo, panči su pomislili: „Bog im je dao priliku da se smiju pa zašto ne bi?“ Došao je starac s informacijom: „Trgovac Rudal Sah veliki je napuhanac. Poručuje da malo mudrije pumpamo zrak u panchlight.“

Kćerka ujne Gulari, Munari, nije mogla iz glave otjerati jednu misao. Kako da je izgovori? Ona zna da Godhan zna upaliti panchlight. No, pančajat je Godhana izopćio iz kaste. Munarina se majka požalila pančajatu da je Godhan svaki dan kad bi ugledao njezinu kćerku vikao: „Draga, draga!“ i pjevao neku filmsku pjesmu: „Zaljubio sam se u tebe, draga!“ Panči su još otprije Godhana uzeli na zub. Godhan je došao iz drugog sela i naselio se ovdje, a pančima zajednice dosad još nije ponudio nikakav pan ni orahe za jelo. Nije čak ni mario. I tako su starješine dobili priliku. Kazna od deset rupija! Ako ne plati, bit će izgnan. Izopćen je iz pančajata do danas. Kako da im kaže! Kako da Munari izgovori njegovo ime? A tamo, kasta trpi poniženje.

Munari je lukavo stvar prebacila svojoj prijateljici Kaneli: „Kaneli... pšpšpš...“, šapnula je. Osmjehnuvši se, Kaneli je

zastala: „Godhan je izopčen!“ Munari je odgovorila: „Svejedno reci glavaru!“ „Godhan zna upaliti panchlight!“, rekla je Kaneli.

„Tko, Godhan? On zna upaliti? Ali...“

Glavar je pogledao prema savjetniku, a savjetnik prema pančima. Panči su ga protjerali jednoglasno. Čitavo je selo bilo ljuto na Godhana jer je pjevao filmske pjesme i dobacivao zaljubljene poglede. Glavar je rekao: „Čemu kastinska zabrana kad je ugled kaste na kocki? Što kažeš, gospodine savjetniče?“

Savjetnik je rekao: „Slažem se!“

I panči su u jednom glasu rekli: „Slažemo se! Neka Godhan bude oslobođen!“

Glavar je poslao podvornika da dovede Godhana. Podvornik se vratio i rekao: „Godhan ne želi doći. Kaže: „zašto da vjerujem pančima? Ako slomim kakav dio ili ručicu, morat ću platiti finu kaznu!“

Podvornik je plačna pogleda rekao: „Nagovorite Godhana nekako, inače će od sutra biti teško pokazati se u selu!“

Ujna Gulari rekla je: „Dajte da ja popričam s njim!“

Ujna Gulari ustala je i krenula prema Godhanovoj kolibi. Uvjerila je Godhana da dođe. Nova nada obasjala je sva lica. Godhan je tiho počeo ulje sipati u panchlight. Glavareva žena potjerala je mačku koja se motala oko obrednih predmeta. Voditelj kirtanija počeo je uređivati kose paunovim

lepezama. Godhan je upitao: „Gdje je špirit? Kako da zapalim bez špirita?“

Vidi zabave! Evo još jedne nevolje. Svi su potihom počeli sumnjati u mudrost glavara, savjetnika i panča – oni su započeli posao, a da ga nisushvatili i razumjeli. Razočaranje se ponovno raširilo među okupljenima. Ali Godhan je veoma pametan momak. On će zapaliti panchlight bez špirita. Dajte malo kokosova ulja! Munari je otrčala i vratila se s čašicom. Godhan je započeo pumpati zrak u panchlight.

U svilenoj mrežici svjetiljke polako se počelo pojavljivati svjetlo. Godhan je upuhivao zrak ustima pa potom okretao ventil. Koji trenutak kasnije iz svjetiljke se začuo zvuk pištanja, a svjetlo se povećalo. Zloba je nestala iz srca ljudi. Godhan je veoma sposoban momak!

Naposljedku, kad je svjetlost panchlighta obasjala cijelu zajednicu, kirtanije su u jednom glasu, uz poklike „pobjeda gospodu Mahaviru“, započeli pjevati kirtan. U svjetlosti panchlighta otkrivali su se jasni obrisi nasmijanih lica. Godhan je osvojio sva srca. Munari je pogledala Godhana čeznutljivim pogledom. Oči su im se susrele i poslale poruku bez riječi: „Sve je oprošteno!“

„Nije bila moja krivnja!“

Glavar je veoma srdačno pozvao Godhana i rekao mu: „Ti si sačuvao čast kaste. Oprošteni su ti svi grijesi. Pjevaj te filmske pjesme koliko ti srce želi.“

Ujna Gulari rekla je: „Godhane, jedi u mojoj kući večeras.“

Godhan je još jednom pogledao Munari. Munari je spustila pogled.

Otpjevavši pjesmu, kirtanije su pobjedonosno uskliknuli: „Živjeli, živjeli!“

Svaki list obližnjeg grmlja i drveća drhtao je pod svjetlosti panchlighta.

Bhagavati Charan Varma

KHILAVANOV PAKAO

Prijevod: Anja Šintić

Khilavan je ležao ispod klupe kratog vagona trećeg razreda. Nije spavao. Nije to ni bio trenutak za spavanje. Ležao je pod tom klupom samo da ga kontrolor karata kojim slučajem ne bi ugledao. Danas se, prvi put u tri godine, vraćao kući iz Mumbaija.

Putovanje koje inače traje dva dana on je zgotovio u sedam, ukrcavajući se i iskrcavajući se. Ovo je bila njegova posljednja stanica i do sada se usavršio u putovanju bez karte. Kada

bi vidio kontrolora kako se iz daljine približava njegovom odjeljku, sakrio bi se ispod klupe i tako ležao da ga kontrolor, čak i da je bio petnaest minuta u vlaku, ne bi mogao ni namirisati.

Khilavan je ležao ispod klupe skvrčenog tijela kao da je već navikao tako spavati. Tako je spavao i u Mumbaiju. Živio je u malenom sobičku s dvanaest muškaraca. Navečer, kada bi spavali, svatko bi od njih imao taman toliko mjesta koliko sada ima Khilavan ispod klupe u vlaku. Khilavan je razmišljao kako se danas, nakon tri godine vraća kući, a tamo su njegova majka, otac, mlađi brat i... njegova Sukhija. Koliko je samo Sukhija plakala prije tri godine, kada je odlazio od kuće. Prošla je samo godina dana od njihova vjenčanja. Čim se sjetio Sukhiye, na licu mu bljesne osmijeh. Kad se Khilavan vrati, koliko će samo Sukhija biti sretna. Pogledat će ga kroz veo sramežljivim i zaljubljenim pogledom kao i onog dana kada je prvi put stigla u njegovu kuću i... tada mu je sinulo.

Majka, otac, žena... svi će misliti da je Khilavan donio novac. Svi će ga pogledati s nadom, a što da im on kaže? Nema ni odjeće, ni dronjaka, ni novaca. U dvomjesečnom je štrajku sve isparilo. Gospodar kuće završio je u zatvoru, a Khilavan je, ostavivši dronjke odjeće, napustio sobičak i pobjegao kako bi spasio goli život. Što će na kraju reći kod kuće?

Tada je uz trzaj vlak stao. Khilavan je udario glavom u podnožje klupe i uhvatio se za glavu. Začuo je zvuk otvaranja i zatvaranja vrata. Poput lopova izašao je iz svog skrovišta. Kontrolor karata je otišao. Gurnuvši glavu kroz prozor,

pogledao je van. Na stanici je najavljiivač vlakova počeo vikati: „Bahadurpur! Bahadurpur!“ U tom je trenutku vlak zapištao. Khilavan je brzo sišao s vlaka. U Bahadurpuru je ionako morao izaći. Vlak je otišao, a Khilavan je pogledao oko sebe. Nije bilo kasno. Tek 18 sati, a ipak je svuda oko njega bila tama. Na nebu su se skupili gusti oblaci i sijevale su munje. Dugo je ostao stajati prazne glave. Na postaji nije bilo ni žive duše. Sišao je tek jedan ili dva putnika. Iz daleka je čuo zvuk njihovih koraka, ali je taj zvuk polako jenjavao. Najavljiivač vlakova zatvorio je željezna vrata postaje i rekao šefu postaje da je sve u redu.

Khilavan se polako pribrao. Preskočio je ogradu postaje i našao se na cesti. Zastavši, izračunao je da je njegovo selo odavde udaljeno skoro četiri i pol kilometra. Opet je pogledao prema nebu. Oblaci su bili gusti. U bilo kojem trenutku moglo je početi kišiti. Khilavan se uputio prema svome selu, ali noge kao da su mu otkazale poslušnost. Upregnuvši svu snagu, trudio se hodati brzo, ali mu je tupost njegove glave prožela cijelo tijelo. Nije znao koliko je dugo hodao. Nije ni mislio, nije ni osjećao. Ali odjednom se trgnuo. Na njega je pala jedna velika kap, zatim i druga... i za tren, počelo je pljuštati.

Khilavan je stao ispod jednog drveta. Njegovo selo odavde je bilo udaljeno oko četiri stotine metara. A kiša je padala kao da se sprema opći potop. Za tren se s drveta također počela cijediti voda. U tom je trenutku sijevnulo i u svjetlosti munje Khilavan je vidio ruševinu starog hrama u kojem

se često igrao kao dijete. Tada je shvatio da je udaljen stotinu metara od hrama i brzo je ušao u njega.

Stigavši do hrama, zadovoljno je udahnuo. U hramu je bila duboka tama, a vani je vjetar puhao na udare. U oblacima je snažno tutnjalo i munje su sijevale.

Khilavanu se učinilo kao da je u unutrašnjosti hrama još netko. Načulio je uši i pokušao pažljivo slušati. Netko je govorio, „Čudno kako je ova kiša odjednom počela. Tko zna do kada će padati.“ I netko je odgovorio, „Što tebe briga? Ja ću biti u nevolji. Svekrva će pitat gdje sam bila. Što god da joj kažem, ona će od muhe napraviti slona.“

Khilavanu kao da su se odsjekle noge; bio je to Sukhijin glas. Sukhiya je u ovo doba u hramu, a s njom je neki muškarac. Tiho se prišuljao bliže.

Muškarac je rekao, „Hajde, ništa neće biti. Tvoja će svekrva malo pričati gluposti pa će ušutjeti. Uostalom, što se dogodilo onog dana kada me tvoja svekrva vidjela?“

Na Khilavanovom su licu izbijali grašci znoja. Muškarac je nastavio: „A ima li vijesti od onog tvoga?“

„Što se dogodilo?“ rekao je ženski glas. „Prvo se jako naljutila, rekla da će mi odrezati nos i da će me izbaciti iz kuće, ali kada sam izvadila srebrnu ogrlicu i svežanj novaca koje si mi dao, malo se smirila.“ I žena se stala smijati.

Na Khilavanovom licu pojavili su se grašci znoja.

Muškarac je opet rekao, „A onaj tvoj... Jesi čula što o njemu?“

„Do danas je šest mjeseci kako nije poslao niti rupije niti napisao pismo ili poruku. Čini se da se spetljao s nekom kurvom. Nek' trune! U kući umiremo od gladi. Od tvojih smo pet rupija došli do neke hrane“. Malo zastavši, žena je opet rekla, „Daj mom šogoru komad zemlje. Ti ionako imaš dovoljno.“

Khilavan je brzo i tiho izašao iz hrama. U tom je trenutku sijevnulo, a Khilavan je tada postao svjestan da je sav u dronjcima. Njegova kurta bila je spremna za smeće. Khilavan je, sav pokisao, krenuo ne prema kući već u smjeru željezničke postaje. Kiša je pljuštala. Snažan je vjetar puhao, oblaci su tutnjali, a munje su sijevale. Khilavan je hodao sve brže, kao da bježi. Ponekad bi, u svjetlosti munje, vidio zgradu željezničke postaje kao uronjenu u zemlju.

Stigavši na postaju, uzdahnuo je. Pokisao je stajao na platformi i gledao zgradu željezničke postaje. Uspoređivao je dvije stanice – onu u Bahadurpuru i Victoria Terminus u Mumbaiju. Razmišljao je o tami i praznini koja ga sada okružuje i o zbrci i svjetlima Mumbaija. Tako je čekao vlak – vlak koji će ga izvući iz jednoga i odvesti u drugi pakao.

Upendranath Ganguly

KRIOMICE

Prijevod: Sara Dragoljević, Doroteja Habazin

LIKOVİ

MALTI – Nareševa majka

NAREŠ – Maltin sin

KAMMO – Maltina kći i Nareševa sestra

RAMA – Nareševa Mlada

JAMUNA – Nareševa i Kammina strina
MOTILAL– Kamlin brat (mladenkin ujak)
KAMLA – mladenkina majka
ŠANTI – Kamlina prijateljica

Prvi prizor

Radnja se odvija u sobi u kojoj stanuje obitelj nižeg srednjeg staleža. Na desnoj strani pozornice nalazi se krevet na kojem je posteljina. Ispod kreveta jasno se vide dvije škrinje. Desno se nalaze stol i stolica. Na stolu lampa i nekoliko knjiga. Na zidu visi slika Krišne i dva kalendara s vjerskim slikama. Malti sjedni na sjedaluu ispred kreveta, a ispred nje je otvorena Ramajana. U rukama drži naočale koje odaju dojam da je prestala čitati. Nareš užurbano hoda po pozornici. Izgleda zabrinuto i čini se da se raspravlja s majkom.

NAREŠ: Majko, ako ne budem vidio djevojku prije vjenčanja, neću je oženiti.

MALTI: Opet ti o istom! Pitam te ja, što ćeš vidjeti u djevojci?

NAREŠ: Majko, ako ti ne razumiješ zašto, što da ti još kažem?

MALTI: Pusti me da ti objasnim. Djevojka potječe iz obitelji visokog staleža i njezin je otac službenik...

NAREŠ: Da, a njezin ujak misli kupiti motor, njezin brat kupit će nam krevet iz Engleske, a dolazi i rođaka šogora bratića njegovog ujaka, zar ne?... Već si to sto puta rekla.

MALTI: (*smiješeci se*) I što zaključuješ iz toga?

NAREŠ: Pa da se ženim za motor –

MALTI: Ne ženiš se ti za motor... ali ćeš tom ženidbom dobiti i motor. Djevojka je i lijepa i obrazovana – što ti više treba?

NAREŠ: Majko, da te pitam nešto.

MALTI: Što si zaboravio pitati?

NAREŠ: - Jesi li ti vidjela djevojku?

MALTI: Nisam je vidjela, ali...

NAREŠ: Pa zašto je onda toliko hvališ?

MALTI: U neke stvari trebaš vjerovati i ako ih ne vidiš; kao kada ugledaš dim – već iz toga možeš zaključiti da tamo gori vatra.

NAREŠ: - Ali dim svake vatre isti je i kada gledaš i njega ne možeš znati što zapravo gori.

MALTI: Pričaš gluposti, govorim istinu, djevojka je lijepa... Ima velike oči, okrugli nosić –

NAREŠ: Da, ima i dvije ruke, dvije noge... Ali, majko, pitam te, znaš li hoće li te ona htjeti služiti? Jesi li sigurna da ova mala kuća neće izgledati sramotno u njezinim velikim očima? Vidiš li po njenom prćastom nosiću da će moći održavati obiteljsku čast?

MALTI: Ma daj, pusti to. Ma baš me jako brine hoće li me služiti. Služit ću se sama. Samo neka me oslobodi kuhinjskih poslova.

NAREŠ: Ja samo želim reći, majko, da – prije nego se odlučiš za vezu treba dobro promisliti, da se ne dogodi da dođe snaha...

MALTI: Pa za koga ti mene smatraš? Nisam ti ja neprijateljica. Ja sam odlučila nakon mnogo propitivanja.

NAREŠ: Što to govoriš majko, ja sam tvoja krv, ti si mi dala život.

MALTI: Da, aj sam tvoja majka. (*Nareš se smije*) Sve što činim, činim za tvoje dobro.

NAREŠ: Sve to stoji, ali pitam se što je loše u tome da vidim djevojku?

MALTI: Kakva korist od toga, ionako se ne možeš više predomisliti nakon što je vidiš.

NAREŠ: Zašto se ne bih mogao predomisliti?

MALTI: Razmisli malo kako bi se ti osjećao da sutra netko dođe vidjeti tvoju sestru Kammo i onda kaže da mu se ona ne sviđa.

NAREŠ: Naša Kammo je jedna od milijun. Takva se djevojka ne sreće često.

MALTI: Svaki brat tako misli o svojoj sestri. Nekada se mlađići i djevojke nisu usuđivali upuštati u raspravu s roditeljima kada bi se već dogovorila ženidba.

NAREŠ: Naši preci nisu imali električne lampe i nikada nisu vidjeli avione, ako štiti ni mi danas ne palimo fenjere i ne vozimo se u kočijama.

MALTI: Ne pričaj gluposti.

NAREŠ: Ne, majko, svaku situaciju trebamo promatrati u njezinom vremenu. Isto kao što danas ne možemo nositi odjeću koju smo nosili u djetinjstvu. Je ta utabana staza već je toliko istrošena da po njoj čovjek ne može ići, a da ne padne...

MALTI: Čini mi se da te netko naveo na krivi put.

NAREŠ: Ja se bojim da tebe netko ne zavede.

(Čuje se kucanje na vrata. Pojavljuje se Kammo.)

MALTI: Danas si se ranije vratila?

KAMMO: Ma sve je bilo prazno. Brate, što se dogodilo? Kakva ti je to kosa na čelu? Izgleda poput trule rajčice.

MALTI: Tvoj brat mi danas očitava lekciju. Ne odustaje od pomisli da ode vidjeti djevojku.

KAMMO: Znam da navaljuje, pa što ih samo ne pitaš za njezinu sliku?

MALTI: Zar si ti poludjela?

KAMMO: Dobro, nema veze. (*Razmišljajući*) Ajme! Pala mi je na pamet još jedna ideja! Svi će doći na svoje, dobit ćete i ovce i novce.

NAREŠ: Hajde šuti! Idi što pojesti.

KAMMO: Ne, brate. Prvo da ti kažem, teško da se bilo kada može dosjetiti ovakvom triku, a nekad je trik i probavljen zajedno s hranom, i morat ćeš pristati na to da ne vidiš mladu.

MALTI: Kammo, ostavi knjige i idi jesti.

KAMMO: Samo kažem da, ako mu se ne sviđa mlada, bolje da pogleda svoj odraz u ogledalu.

NAREŠ: -Ideš... ili-?

KAMMO: Dobro, ali ja-...

NAREŠ: -Majko, slušaj.

MALTI: Popeo si mi se već na-vrh glave, taj se razgovor u ovoj obitelji nije vodio i neće se voditi.

NAREŠ: Zašto je ti i Kammo ne biste otišle vidjeti-?

KAMMO: Može, ja sam za! Prvo ćemo majka i ja osnovati pododbor, pa kada sve istražimo, donijet ćemo ti kompletno izvješće.

NAREŠ: -Mogu li te djevojke ikad šutjeti-?

KAMMO: -E, ako ću ja išta više reći...

NAREŠ: Ja sam svoje rekao, ako je ne vidim...

MALTI: Pa ti stvarno ništa ne razumiješ. Kao da si slijep...

NAREŠ: Nisam slijep, ali sam ustrajan i svoj ću put sam odrediti.

MALTI: Ali, sine, ta je tvoja ustrajnost strašna! Da ne odnese u trenu čast koju je naša obitelj gradila godinama. Ta tvoja ustrajnost želi iščupati našu tradiciju i običaje iz korijena.

NAREŠ: Majko, ne želim više raspravljati s tobom.

MALTI: Ti sada meni naređuješ?

NAREŠ: Baš si uporna.

MALTI: Što to govoriš! Do dana današnjeg, sve što sam činila, bilo je za tebe. Ima već petnaest godina otkako vam je otac umro. Da je on danas ovdje, pitao bi se odakle ti toliko drskosti.

NAREŠ: Da je on danas ovdje, siguran sam da se ne bi to pitao.

MALTI: Ma dobro, ostajem pri svom. Vremena se mijenjaju. Jezik iz kojeg sam nekad slušala tvoje tepanje, danas bljuje otrov.

NAREŠ: Majko, ti ovaj razgovor-

KAMMO: Brate, ti-

NAREŠ: Kammmo, ti šuti!

MALTI: Danas nitko ne misli o tome.

KAMMO: Majko, pa ti ne odustaješ.

MALTI: Jesam li te za to othranila? Jesam li zato svojom krvlju napunila tvoje žile, da bi se sada ta krv počela buniti pored svoje krvi?

NAREŠ: Što si toliko zapela protiv toga?

MALTI: Ja sam zapela? Do danas teško da je koji sin svojoj majci –

NAREŠ: Majko, rekao sam svoje – ako ne vidim djevojku, neću je oženiti.

(Nakon što to kaže, Nareš odlazi.)

KAMMO: O, Bože. Otišao je. Majko, zašto plačeš? *(Majka je počela jecati.)* Ne znam što se danas dogodilo s Narešom, nikad se prije nismo svađali. *(Obraća se majci.)* Majko, razmisli – što možemo izgubiti, ako je vidimo?

MALTI: Već sam rekla „da“ djevojčinoj obitelji. Zamisli sramotu ako je odbije, čim je ugleda.

KAMMO: Ali danas se na to ne gleda kao na nešto lođe. Znaš li Ninu, majko? Jučer je njezin brat imao zaruke. Prije zaruka su mladenkini roditelji pozvali Ninu, njezinog brata i njihove roditelje na ručak. I upravo je djevojka posluživala hranu.

(Začuje se kucanje)

KAMMO: Majko, tiše, vjerojatno se vratio Nareš.

(Pojavljuje se Jamuna s torbom u ruci.)

KAMMO: Ooo, teto!

JAMUNA: Malti, što ima kod vas?

MALTI: Ah, Jamuna.

JAMUNA: Ovih dana su trgovci iznimno raspoloženi. Prekjučer sam od dugonje kupila pola kilograma kukuruza. Tri su zrna bila trula. Kad sam ih došla vratiti, rekao je da ih samo bacim.

KAMMO: Teto, jako si lijepa!

JAMUNA: A što se tebi dogodilo, zašto plačeš?

KAMMO: Ma ništa teto, pusti –

MALTI: Što da skrivam od tebe, Jamuno. Danas je petnaesta godišnjica otkad je preminuo. Svi su govorili da će sva moja tuga nestati kad Nareš odraste.

JAMUNA: Jesi li se nešto posvađala s Narešom?

KAMMO: Ne, teto, brat se nikad ne bi upuštao u raspravu s majkom.

JAMUNA: Uvijek sam govorila da je Nareš sin kojeg bi svaka majka poželjela.

MALTI: Ti znaš da sam ja dogovorila njegovu ženidbu. Sada on kaže da neće oženiti djevojku – ako je prvo ne vidi!

KAMMO: Draga teto, brat je predložio da je majka i ja odemo vidjeti i što je loše u tome.

JAMUNA: Dosta, kakav je to razgovor! Ti si mladićeva majka, što se imaš bojati, odaberi mu partiju pošteno sve provjerivši.

MALTI: Ta je djevojka poput svake druge. Ja to ne razumijem.

JAMUNA: Tvoj je Nareš jako dobar. Malo je današnjih momaka poput njega. Znaš li one što stanuju u žutoj kolibi? On je navečer počeo govoriti da ide u kino i da će se kasno vratiti. Zamisli, za tri sata se vratio oženjen. Što da radi jadan Lala? Sin je nevjestu kriomice doveo u kuću.

MALTI: A tako!

JAMUNA: A tek onaj željezarov unuk...

MALTI: Pusti te priče o drugima, Jamuna. Moj je Nareš jako ispravnih nazora. Njega je netko naveo na krivi put.

JAMUNA: Onda bolje da i njegova sumnja nestane.

MALTI: Zna se da je djevojka lijepa i čestita –

JAMUNAA: Pa što se onda bojiš, ne misle li isto i djevojčini roditelji?

MALTI: Ne, nisam pričala s njima.

JAMUNA: Zbog čega je onda nastala svađa?

KAMMO: Majko, nas dvije je idemo vidjeti.

JAMUNA: Tako je, u današnje vrijeme nema ženidbe – ako se djevojka ne vidi. Mladićeva majka obavezno mora vidjeti djevojku.

MALTI: Ja ne idem!

JAMUNA: Onda idemo Kammo i ja.

KAMMO: Ovo će biti jako zabavno! A kada se Nareš navečer vrati, reći ću mu da sam vidjela mladu. Bit će u šoku.

MALTI: Ali prvo odredite dan i vrijeme.

JAMUNA: Ti si stvarno ispravnih nazora, Kammina majko. Danas na svijetu ne prolaze dobro tako trezveni.

MALTI: Jamuna, to znači da vi idete tamo bez da ste pozvane - ?

JAMUNA: Pusti Kammo sa mnom, vidjet ćemo djevojku i nitko neće saznati.

MALTI: Jamuna, kako to misliš izvesti?

JAMUNA: Ne znaš ti tko je Jamuna – ja sam ii svoju vlastitu nevjestu vidjela kriomice.

KAMMO: Hajde onda, teto, doći će brat i bit će nam zabavno!

MALTI: Ne, Jamuna, strah me. Ako oni to saznaju, kako ću se opravati?

JAMUNA: Vjeruj mi! Otići ćemo u njihovu kuću s nekom izlikom.

KAMMO: Draga majčice, reci da ideš s nama!

MALTI: Razmislite još jednom.

JAMUNA: O svemu sam promislila. Idemo, Kammo, vrijeme je.

KAMMO: Odmah dolazim, teto. Mama, koji dhoti da obučem?

JAMUNA: Koji god hoćeš, ionako neće znati da si ti Nareševa sestra.

Drugi prizor

Dnevna soba obitelji srednjeg staleža. Na sredini pozornice nalaze se vrata i na njima je zavjesa. Na desnoj je strani prozor. Ispred prozora smještena je sofa od trske, a ispred nje je okrugao stol. Iznad vrata obješene su slike. Na desnoj strani pozornice nalaze se još jedna vrata. Kamla sjedi na sofi. Na poslužavniku je set za čaj. Motilal radi čaj.

MOTILAL: Ništa ne pitaj, seko, neki ljudi jedu samo riječi. Bilo je to jučer kada sam otišao u restoran. Konobara sam upitao čega ima, a on je žurno odgovorio da pitam čega nema. „Rasgule iz Kolkate, halve iz Karačija, ušćerene kriške bijele buče iz Agre, slatkog deserta iz Mathure...“ Prekinuo sam ga i upitao: „Brate, imaš li što delhijsko?“, a on je na to počeo: „Da, gospodine, sve se to i radi u Delhiju“.

KAMLA: A ti dobro znaš čavrljati.

MOTILAL: Istina, seko. Poslije toga sam zatražio dvije rasgule. Iz njih je dolazio neki vonj. Rekao sam mu da su prekjučerašnje rasgule bile bolje i pitao sam ga odakle ih je nabavio. Rekao je da to i jesu rasgule od prekjučer. Ja sam odgovorio: „Ma tko će se sjećati.“

KAMLA: I što si još na to rekao?

MOTILAL: Ja sam u odgovorio da, ako su to rasgule od prekjučer, onda sam ih i platio prekjučer.

KAMLA: Ma tko bi te pobijedio u raspravi –

MOTILAL: Dobro, Kamla, trebao bih sada krenuti.

KAMLA: Joj, da. Baš sam poslala Dhaniju da te pozove. Dobro da si došao.

MOTILAL: Je li došlo možda neko pismo od šogora?

KAMLA: Prekjučer nam je iz Afrike došlo pismo neka Motilal malo zadrži i dobro procijeni momka. Vjenčat će se ove zime, kada dobije godišnji odmor od šest mjeseci.

MOTILAL: Aha, znači, šogor će doći za vrijeme zime. Ja sam se raspitao o momku. Teško je naći momka kao što je Nareš. Iz višeg je staleža, obrazovan, ima stalno zaposlenje... ma kud' ćeš više!

KAMLA: Zapravo sam te zbog toga i zvala.

MOTILAL: Taj je momak čisto zlato!

KAMLA: Ma sve je to super, ali šuška se da on želi vidjeti djevojku.

MOTILAL: Ja sam isto naćuo nešto o tome.

KAMLA: Što ćemo onda?

MOTILAL: Ma što imamo razmišljati? Neka je ne vidi jednom, nego tisuću puta. Što im a loše u našoj Rami? Obrazovana je, lijepa, ćestita, znašivati, tkati, vesti, zna sve kućanske poslove...

KAMLA: Svi misle za svoje da su zlatni. Ali što ako mu se ne sviđi?

MOTILAL: Ma kakve su to rijeći, seko? Njegova je majka poštena, mladić je pristojan.

KAMLA: Zašto onda tako govori? Njegova je majka rekla: „Kakva je moja Kammo, takva je i tvoja kćić“. Čini se da je netko naveo momka na krivi put.

MOTILAL: Bilo bi dobro da nema više sumnje. Čemu ovaj bespotreban razgovor? U današnje se vrijeme ne sklapa ženidba bez upoznavanja.

KAMLA: Sjećáš li se Urmilinih zaruka? Nije bilo upoznavanja.

MOTILAL: Od Urmilinog je vjenćanja prošlo deset godina. Od tada se svašta promijenilo. Zašto govoriti o mladićima kada su u današnje vrijeme i djevojke počele tražiti da upoznaju mladiće.

KAMLA: Ali razmisli malo, što bi se dogodilo da ju je momak odbio?

MOTILAL: Ono što bi se dogodilo da je i nije vidio. Ako mu ne dozvolimo da je vidi, on će pomisliti da djevojka sigurno ima neku manu i upravo će tada smisliti kakvu izliku da odustane od vjenčanja.

KAMLA: Istina je, ali razmisli. Zbog toga sam te i zvala.

MOTILAL: Vjeruj mi da se ništa loše ne može dogoditi. Mi momka kao što je Nareš ne želimo ispustiti iz ruku. Takav se momak može naći samo uz pomoć sreće.

KAMLA: Ona prijateljica od naše Rame... Kako li se ono zove? – Da, Pramila! Jučer su je svi došli vidjeti – momak, njegova majka i sestra.

MOTILAL: ... Opet ti nešto sumnjaš.

KAMLA: Sve je to u redu, ali razmišljala sam da će, ako je on odbije, biti teško pronaći drugog ženika.

MOTILAL: Čija je kći ostala neudata? A naša je Rama jedna od milijun.

KAMLA: Dobro, kako god misliš da je ispravno.

MOTILAL: Pozvat ćemo i njegovu sestru.

KAMLA: Da, dobro je. Učini ono što treba učiniti.

MOTILAL: Pozvat ću ih sada da navečer dođu na čaj.

KAMLA: Danas?

MOTILAL: Takav sretan događaj ne treba odgađati. Sutra poslovno putujem u Kanpur na dva mjeseca, bit će dobro

kako god da ispadne. Ja ću bezbrižno ići u Kanpur, a ti ćeš biti sigurna.

KAMLA: Onda ti to dalje sve napravi u moje ime.

MOTILAL: Dobro, seko, ja idem. Ti malo pripremi Ramu, ona je uistinu divna djevojka.

KAMLA: Gledam ove današnje djevojke na sveučilištu, i sve su do jedne razmažene, samo tjeraju modu, a ova naša do danas nikad nije ništa tražila.

MOTILAL: Čime ćeš ih poslužiti uz čaj?

KAMLA: Poslat ću Dhaniju da donese nešto slatkiša i sladoled iz Tathuovog dućana, a ti usput donesi voća.

MOTILAL: Uredi ovu sobu malo bolje.

KAMLA: Prepusti sve meni.

MOTILAL: Danas nakon čaja – treba momku odmah dati jedanaest rupija. Ako razgovor dobro prođe, sutra ću sve javiti Đidi.

KAMLA: O, Bože, Bože.

MOTILAL: Dobro, idem. Zatvori vrata, Bog će se za sve pobrinuti.

(Motilal odlazi. Kamla zatvara vrata i uzima lončić za čaj. Ulazi unutra. Uto dolaze Jamuna i Kammo i stoje pod prozorom.)

KAMMO: - Tetko, bojim se!

JAMUNA: Ako se toliko bojiš, zašto si došla?

KAMMO: Hajde, vidjet ćemo što će biti. Teto, ovo je kuća. Što ćeš reći?

JAMUNA: Hodaj tiho. Nije tvoja teta od jučer.

KAMMO: Kuća je jako lijepa.

JAMUNA: U kvartu je to najljepša kuća.

KAMMO: Ali, teto, da je nisu oni možda unajmili.

JAMUNA: Što piše?

KAMMO: *Dom obitelji Om.* Čini se da je to njihova vlastita kuća. Oni se i prezivaju Omprakaš, zar ne? Hoćemo sada pokucati na vrata?

JAMUNA: Pričekaj još malo.

(Jamuna proviruje kroz prozor)

KAMMO: Što radiš teto? Netko će te vidjeti!

JAMUNA: Samo ću proviriti kroz prozor i pogledati da u kući nema kojeg muškarca.

KAMMO: Ali što ako ima nekog?

JAMUNA: Čini se da nema nikoga, pokucaj na vrata.

KAMMO: Ne, teto, ti pokucaj.

(Jamuna kuca na vrata)

KAMLA: Tko je?

JAMUNA: Mi smo, sestro, otvorite vrata.

KAMLA: Uđite.

JAMUNA: Mi smo došle u Ramprasad – đijevu kuću. Sa-
znale smo da je otišao na planinu.

KAMLA: Koji Ramprasad?

JAMUNA: On je naš rođak. Živi u obližnjem kvartu. Krenule
smo kući, ali sunce je toliko jako, ništa ne pitaj. Žedne smo
i željele bismo vas zamoliti za malo vode, kratko se odmo-
riti pa krenuti dalje.

KAMLA: Nema problema, sestro, sjednite, odmorite se, ja
ću donijeti vode.

(Kamla odlazi)

JAMUNA: Ajme, kako je vruće!

KAMMO: *(tiho)* Teto, kuća je jako lijepo uređena.

JAMUNA: *(tiho)* Bogati su ljudi.

(Dolazi Kamla s vodom)

KAMLA: Uzmite. Nije jako hladna, upravo sam je natočila u vrč.

JAMUNA: Voda je dobra, hvala ti, sestro.

KAMLA: Ovo je vaša kći?

JAMUNA: Da, ali mi oduvijek govori „tetko“.

KAMLA: U koji razred ideš, dijete?

JAMUNA: Studira na sveučilištu. Završila je B.A., i sprema se za F.A.

KAMLA: Što?

KAMMO: (smijući se) Završila sam F.A. i pripremam se za B.A.

JAMUNA: Sestro, ja stvarno o ovom današnjem obrazovanju ne znam ništa. Sve je to nešto čudno i komplicirano.

(Kamla se smije)

JAMUNA: Muž vam je izišao nekamo?

KAMLA: Ne, on je u Africi. Ja isto imam jednu kćer. Ona isto studira.

JAMUNA: Gdje je, što je ne pozoveš?

KAMLA: Otišla je kod prijateljice, doći će.

JAMUNA: Nema nikoga drugog u kući?

KAMLA: Nema nikoga, sluga je otišao na tržnicu.

(Šanti kuca na vrata)

KAMLA: Tko je?

ŠANTI: Ja sam! Munu se ozlijedio. Daj alkohola.

(Kamla otvara vrata, Šanti ulazi unutra.)

KAMLA: Kako se ozlijedio?

ŠANTI: Pao je. Tko su ove?

KAMLA: Nema pojma. Umorile su se od sunca. Došle su zamoliti za malo vode.

ŠANTI: Slušaj tamo.

(Kamla i Šanti razgovaraju po strani.)

KAMLA: Što ima?

ŠANTI: Znaš što se jučer dogodilo? Susjedima u onoj uličici iza – na vrata su došle dvije žene. Zatražile su malo vode. Kada je domaćica otišla u kuhinju po vodu, zaključale su je izvan doma i počistile cijelu kuću.

KAMLA: I ja sam čula takvu priču.

ŠANTI: Čini mi se da su to bile ove žene. Billuova ih je majka vidjela. Jedna je djevojka bila mršava, a druga debela.

KAMLA: Ajme, da i mene ne prevare ove dvije.

ŠANTI: Ja sam njih vidjela kako šapuću. Debela je žena provirivala kroz prozor.

KAMLA: Pitala me ima li još koga u kući.

ŠANTI: Ajme, to su sigurno ove od jučer!

KAMLA: O, Bože!

ŠANTI: Čekaj, sad će one okusiti zabavu!

KAMLA: Munuov otac je kod kuće?

ŠANTI: Ne, svi su u uredu. Gdje je Dhaniya?

KAMLA: Poslala sam je na bazar.

ŠANTI: Ne brini.

(Šanti dolazi do Jamune. U pozadini se čuje razgovor među ženama.)

ŠANTI: Dobar dan, sestro.

JAMUNA: Dobar dan.

ŠANTI: Gdje vi živite?

JAMUNA: U Istinogradu.

ŠANTI: (*Ironično*) Ja sam mislila da vi živite u Lažogradu. Koga ste došle posjetiti ovdje?

JAMUNA: Došle smo k Ramprasadu.

ŠANTI: To je vaš rođak?

JAMUNA: Da, daljnja rodbina.

ŠANTI: (*Ironično*) Zamisli, vi ste se došle naći s rođakom po ovoj opakoj vrućini?

KAMMO: Hajde, teto, idemo.

ŠANTI: Ma blažen bio trenutak kada ste vi ovdje došle. Molim vas da učinite nešto za nas. Dođite sjesti u onu sobu.

(Šanti vodi Jamunu i Kammo do vrata na desnoj strani. Onda odjenom dolazi na pozornicu i zatvara vrata. Uto dolaze Motilal i Nareš.)

MOTILAL: (*Uznemireno*) Kakva je to buka? Nadajmo se da je nešto dobro. Kamla, Kamla –

ŠANTI: Mi smo danas uhvatile lopove.

MOTILAL: Lopove? Kakve lopove? Gdje je Kamla?

KAMLA: One žene koje su jučer pokrale susjede, danas su došle kod nas. Zaključale smo ih u sobu.

MOTILAL: Neka! Kamla, malo pospremi, došao je Nareš.

NAREŠ: Dobar dan-

KAMLA: Dobar dan, sine. Dodi, sjedni u drugu sobu.

MOTILAL: Da, neka se raskomoti. Ja ću se pobrinuti za sve ostalo. Seko, vi idite tamo, a ja ću ove predati policiji.

(Čuje se žamor ženskog razgovora.)

NAREŠ: Žene, sve što rade, naprave divno! Koji je to posao koji bi muškarac mogao napraviti, a žena ne? Prije su pljačke i razbojništva bili poslovi samo za muškarce, ali danas ni žene u tome ne zaostaju.

MOTILAL: Eh, brate, u današnje vrijeme je tako. Je li došla Rama?

KAMLA: Samo što nije. Zvala sam je. Otišla je u kuću svoje prijateljice. Prvo zaustavi njihovu svađu.

MOTILAL: Samo da pogledam one junačine.

NAREŠ: Ako nije problem, i ja bih ih htio vidjeti. Rijetko mi se ukaže prilika da vidim takve božice.

(Čuju se jecaji.)

NAREŠ: Jadnice plaču.

MOTILAL: Zašto govorite da su jadne?

(Nareš otvara zasun, Kammo potrči Narešu u zagrljaj. Jamuna je slijedi)

KAMMO: *(Plaćući)* Braco!

NAREŠ: Što!? Kammo! Tetko! Što radite ovdje vas dvije?

KAMLA: O, Bože, kakva nas je nevolja snašla.

JAMUNA: Što ti ovdje radiš, Nareš? Gledaj kako su ismijali mene i tvoju sestru u kući tvoje svekrve i svekra.

NAREŠ: Ali, tetko –

JAMUNA: Ma što „tetko, tetko“? Mi smo došle vidjeti nevjestu. Ti si inzistirao.

MOTILAL: *(Smijući se)* Aaa, to je to –

(Svi se smiju)

KRAJ

पाब्लो नेरूडा

इस रात को सब से दर्दीली आयतें लिख सकता हूँ

Prijevod: Valentina Beljak

इस रात को सब से दर्दीली आयतें लिख सकता हूँ।

मिसल दूँ: “ रात तारों से भरी है,
फ़ासले में वे नीले तारे झिलमिला रहे हैं।

गा रही है आसमान में रात की घूमती हवा।

इस रात को सब से दर्दीली आयतें लिख सकता हूँ।
मैंने उस से मोहब्बत की, कभी - कभी उसने मुझसे भी।

ऐसी ही रातों में वह मेरे बाँहों से लिपटी थी।
बेइंतहा आसमान के नीचे हमारे लब कितनी बार जुड़े।

उसने मुझसे मोहब्बत की, कभी - कभी मैंने उस से भी।
कैसे न करूँ मोहब्बत बड़ी अचल आँखों से उसकी?

इस रात को सब से दर्दिली आयतें लिख सकता हूँ।
संभाव है क
खियाल आए वह मेरी नहीं है।
उसे खोने का भाव मेरे अंदर हो जाए।

सुनाई दे, यह बेहद रात जो उसके बिना और बेहद है।
और जैसे ओस घास पे गिर रहा है, वैसे ही आयत मेरी रूह में।

मेरी वफ़ा उसे रोक नहीं सकी, तो क्या।
रात तारों से भरी है, और वह मेरे पास नहीं।

सिर्फ़ फ़ासले में कोई गा रहा है। फ़ासले में।
वह चली गयी, तो मेरी रूह अधीर हो उठी।

मेरी नज़र उसे तलाश रही है
जैसे उसे पास में पहुँचाना चाहती है।
मेरा दिल तलाश रहा है उसे, और वह कहीं मिलती नहीं।

एक ही रात, एक ही पेड़ों को तुषार से ओढ़ रही है।
लेकिन, हम, जैसे पहले थे, वैसे अब नहीं हैं।

सच है, मैं उस से अब मोहब्बत नहीं करता हूँ, लेकिन कितनवफ़ा की है मैंने।
मेरी आवाज़ हवा को ढूँढ रही थी ताकी उसकी कान तक पहुँचे।

किसी और की। किसी और की होगी। जैसे, पहले, मेरे लबों की थी।
उसकी आवाज़, उसका दीप्त शरीर। उसकी बेहद आँखें।

सच है, मैं उस से अब मोहब्बत नहीं करता हूँ,
लेकिन शायद मैं उस से अभी भी मोहब्बत करता हूँ।
मोहब्बत इतनी अल्पकालिन है, और भूल इतनी लंबी।

ऐसी ही रातों में वह मेरे बाँहों से लिपटी थी।
वह चली गयी, तो मेरी रूह अधीर हो उठी।

यह आखिरी पीड़ा हो जो वह मुझे देती है,
यह आखिरी आयतें हों जो मैं उसके लिए लिखता हूँ।

ISBN: 987-953-59454-1-3

Odsjek za
indologiju i
dalekoistočne
studije

STUDENT
SKI ZBOR
SVEUČILIŠTA
U ZAGREBU

